

zdravo, je jasno in zato bo doživelo sčasoma svoj uspeh, pa čeprav ne v tej obliki, kakor se danes propagira. Odgovorja pa čisto konsolidacijskemu procesu, ki se v Jugoslaviji razvija in zato tudi ne bo ostalo brez efekta.

Kakor se konsolidirajo razmere v državi, tako se ozdravljajo tudi naše slovenske razmere. Upati je, da bo manjšinsko vprašanje v Sloveniji popolnoma rešeno. Politično in gospodarsko društvo Nemcev v Sloveniji je namerč po-

slalo koroški deželni vladni spomenico, v kateri pozivlja vlado, da za koroškimi Slovincem popolno kulturno in šolsko avtonomijo. Spomenico je društvo poslalo s pospremnim pismom tudi beograjski vladi, da dovoli ta Nemcem v Jugoslaviji iste pravice, ki jih bo dovela koroška vlada koroškimi Slovincem. Jasno je, da bi bilo na ta način manjšinsko vprašanje tudi najbolje rešeno, po znanem pregovoru, kar nočeš, da se tebi zgodi, ne želi drugim.

R. S.

DNEVNE VESTI

Država in cerkev v Italiji

V italijanskem tisku se nadaljuje razprava o položaju Vatikana, ki so jo izzvali vladni načrti glede reforme cerkvenega zakona in pa dva komentarja v glasilu Vatikana, «Osservatore Romano», ki odklanjata ta načrt. Članka v tem glasilu odklanjata neodgovornost Vatikana ter ponavljata načelni protest proti položaju, ki se nahaja v njem Vatikani.

«Corriere della Sera» si tolači to stališče Vatikana v zmislu, da hoče Vatikan naglasiti le svojo popolno neodvisnost napram drugim vladam. Take izjave postanejo brezpredmetne še le tedaj, ko bo zimsko vprašanje popolnoma rešeno. To se more zgoditi na dvojen način. Ali se oklene izrecen sporazum, ki spravi v sklad interese sv. stolice z onimi Italije, ali pa naj pride s postopnim razvojem do takega položaja, da obe oblasti ne bosta motili druga drugo in bi se tako rimsko vprašanje popolnoma pozabilo.

In res je italijanska vlada začela stremeti po tej poslednji rešitvi, kar bi pomenilo, da se je opustila misel na popoln sporazum. Toda pismo papeža kardinalu Gaspariju kaže, da Vatikan odklanja tudi tako rešitev. V tem zmislu ga tolači tudi fašistovski tisk, ker očita rečenemu pismu, da je protifašistovski in prijazen popolarom, ki da jim papež zagotavlja svoje soglasje z njimi.

Potemtakem vztraja Vatikan pri svojem petdesetletnem stališču, da je neizprosen, da odklanja vsak polovičarski način rešitve rimskega vprašanja ter da se ne da pomiriti niti s tem, da je vlada zopet uvedla križ v šole in hoče znatno zboljšati materialni položaj duhovščine. Po načrtu vlade naj bi bili duhovniki izenačeni državnim uradnikom ter dobivali mirovino od države. Vatikan odklanja slej ko prej takolimenovane garancijske zakone in zahteva popolno suverenost napram državi. Načrt dvojne politike, ki naj bi na eni strani ustrezala Vatikanu, na drugi pa potiskala popolare, torej ni uspel. S tem se utrne položaj popularske stranke zopet zboljšati, kar bi občutno vplivalo na razvoj političnih dogodkov v Italiji. Vsekako je rešitev rimskega vprašanja, bodi že na podlagi te ali one rešitve, potisnjena bržkone v danes še nedogledne daljave.

Upnikom Banke Adriatike na znanje

Doznavamo, da so nastale ravno sedaj, ko se je imelo pričeti z izplačevanjem in z izvajanjem poravnave, sklenjene z banko odnosno s skupino Feiner, nepredvidljene tekoče vsled visokih garancij, ki jih zahteva od banke trgovskopomorska sodnija.

Zato so se odgodila izplačevanja do ureditve zadeve glede zahtevanih garancij. Kadar bo zadeva urejena, bodo upniki obseščeni.

Javni seznanj vseh fašistov

Pred večerajšnjim je sprejel ministrski predsednik Mussolini direktorji fašistovske stranke, ki mu ga je predstavil glavni tajnik stranke Farinacci.

Na sestanku je Mussolini ponovno odobril politiko glavnega tajnika Farinaccija. Nadalje je bilo sklenjeno na tem sestanku, da se bodo po glavnih mestih pokrajini objavili seznanji vseh oseb, ki so vpisane v fašistovsko stranko.

OBČINSKI ZDRAVSTVENI URAD.

Občinski odbor je določil, da bo od 1. februarja 1926. veljal za zdravniški Zdravstvenega urada, ki obiskujejo mrlične, naslednji daljšani urnik: od 9. do 10.30 dopoldne.

SEZNAM OSEB, KI SO DOBILE ITALIJANSKO DRŽAVLJANSTVO

tekem meseca novembra in decembra pot. opcije.

Andrej Mačkovešek — Idrija, Bruno in Franc Klamert — Ribehberg, Anton Berčič — Idrija, Jožefina Terčič, vdova Andolich — Sv. Križ pri Ajdovščini in Pavel Netzbandt — Gorica.

REPRIZA «KRALJA NA BETAJNOVI» PRI SV. JAKOBU.

Danes ob 4. popoldne ponovi dramatični odsek «Citalnice» silno Cankarjevo trodejanko «Kralja na Betajnovi». Opozarjamo na predstavo predvsem okoličane, ki se ne morejo udeleževati večernih prireditev; za udeležence iz mesta se ponovi ta krepka drama še v četrtek zvečer ob 8.30.— V glavni ulogi nastopi g. Sila; v ostalih ulogah pa nastopijo še gg. Sirok, Gvardjančič, Cesar, Primožič in g. Silova, Kresčičeva, Hertvinova, Stepančičeva in drugi. Igro režira g. Terčič. — Otrokom vstop zabrnjen. Predprodaja vstopnic od 10—12 v dvorani DKD.

Družabna prireditev „Trgovskega Izobraževalnega društva“

Cela vrsta plesnih prireditev se nam obeta v letošnjem predpustu, med njimi tudi mnogo privlačnih in «solidnih», tako da je že marsikdo v zadregi, katere naj se udeleži, ker noč in dan vendar ne more brusiti pet, pa se tudi finančni minister temu protivi.

Iz te zadrege ga bo rešila le misel, da mora pri takem izbiranju slediti ne samo na užitek, temveč tudi na korist, ki jo bo dal narodnim in človekoljubnim institucijam s svojo udeležbo.

Če se ustavi na tej misli, bo vprašanje na mah rečeno: odločiti se bo moral tudi

za Velik trgovski ples, ki se bo vršil v soboto dne 30. t. m. ob 9.30 v elegantni dvorani Tina di Lorenzo, palača Dreher. Trgovsko izobraževalno društvo, ki priredi ta ples, je tekom svojega obstoja napravilo toliko koristnega na gospodarskem in človekoljubnem polju, da res zasluži vsestransko podporo. Ogromno število ljudi je izobrazilo na svoji dvorazredni trgovski šoli, še več v svojih večernih tečajih. Ti so sedaj vsi naši zanesljivi stebri in branbovci. Društvo tudi sedaj ne spi, samo da ne raztrobenjta svojih zaslug. Ali trda mu gre za denar!

Vsi torej na ta ples! Pokažite vsi, zlasti vi trgovci, obrtniki in nekdanji učenci v njegovih šolah, da cenite njegovo delo in njegove zasluge. Pokažite to zlasti letos, ko društvo slavi petindvajsetletnico svojega obstoja.

Kar se pa tiče prireditve kot take, bodite prepričani, da vam bo nudila obilo zabave in užitka in da bodele odšli z nje s popolno zadovoljnostjo. Dvorana bo ob tej priliki lepo okrašena orkester bo sviral moderne plesne komade, ne pa da bi povsem opustil melodije za «stare». Za zadovoljivo delovanje bufeta je tudi preskrbljeno. Vsi torej na trgovski ples 30. januarja! Trgovsko-izobraževalno društvo v Trstu.

Društvene vesti

— D. K. N. Tommaso. Danes točno ob 12.30. uri pridite vsi nogometisti na igrišče «Adrije» — Načelnik.

— Dražbo Zora. V četrtek, dne 28. t. m., točno ob 8. uri zvečer se vrši pri DKD razpustni občini zbor z edino točko dnevnega reda, povedano v vzroku občnega zbora. Ista se vrši ob vsakem številu navzočih po polurnem čakanju.

— Glasbena Matica. Opčine. Jutri od borova seja ob 7. uri zvečer. Ob 8. uri skupne vaje. — Predsednik.

— Pevsko društvo «Idrija» vabi vsake redne in podporne člane na XX. redni občini zbor, ki se bo vršil danes ob 10. uri v društvenih prostorih s sledečim dnevnim redom:

- 1) čitanje zapisnika, 2) tajniško poročilo, 3) blagajniško poročilo, 4) poročilo predsednikov, 5) volitve, 6) slučajnosti. — Odbor.

SPORT

SPORTNO UDRUŽENJE.

Tekmo Adria - Prosek, ob 11. uri na igrišču Adria bode sodil g. Boris Plesničar in ne g. Vlado Kras kot prvotno objavljeno. — Predsednik.

S. D. ADRIA

13 7.... 13 7.... 13 7.... 13 7

Trsteniško igrišče.

Danes popoldne: Ob 1. uri: Reserve «Vala» proti rezervam «Ponziaini Erranti». Ob 2. uri: Ponziaini Erranti (I. četa) proti «Vedetta Velocis». Ob 3. uri: «Val» I. četa proti «Rapido».

«Obzor» — «Gorica».

Igrišče Roccol ob 14 — Sodnik Plesničar. Na prostornem igrišču v Roccolu bo imela danes epilog ta nedvomno najzanimivejša prvenstvena tekma. Ilustrirati ponovno vrline omenjenih čet bi bilo vsekakor neumestno, vsem brez izjeme bo gotovo znano, da ste ti dve četi v oni kategoriji, ki nam pred očuje najprejše tekmečice aktualnega prvenstva.

S samozavestjo močnejšega bo pričakoval «Obzor» svojega nevarnega tekmeča, slednja pa, ki je že mnogokrat iznenadila, bo še enkrat skušala ponoviti prejšnje uspešne geste. Se-li bo posvečila «Gorica» nje namera? — Odgovor omenjenemu vprašanju je absolutno nemogoč. Medtem ko lahko z mirno vestjo trdimo, da je «Gorica» tehnično najpopolnejša naših čet, si moramo od naše strani priznati, da ima v jutrašnjem nasprotniku četo, ki jo v marsičem nadkriljuje. Viri, iz katerih zajemljivi slednji potrebne energije, so neizpriljivi, dejstvo, katerega morajo vsi, tudi oni, ki ne verujejo v vrline slednjega, potrditi.

Igrišče S. D. Adria.

Danes homo imeli prihko prisostvovati na igrišču S. D. Adria v ul. Calvola sledečim prvenstvenim tekam prve in druge divizije:

Zarja — Jadran, II. divizija. Leader druge divizije bo srečal lahko Zarjo, a je ne bo tako lahko upognil, vsaj kolikor se zdi. Točno ob 9. uri!

Adria — Prosek, II. divizija. Ti dve četi se nista še srečali in bosta dobili svoj prvenstveni krst v nedeljo. Ta tekma prične točno ob 11. uri

Tommaso — Roccol. Roccol je pokazal, da ga morajo smatrati za resnega konkurenta v drugi diviziji. Roccol-Adria 2-0, Roccol-Magdalenca 2-2. Pričetek točno ob 13.

Zarja — Sparta, I. divizija. Zarja bo tu imela priliko, da konsolidira svojo valutacijo in Sparta ima tu morda upanje, da popravi nekoliko, kar je v Opatiji izgubila. Tekma bo brezdvomno zelo živa. Zarja bo skušala brezdvomno dokazati, da njen poraz v nedeljo ni bil zaslužen, vsaj v takem obsegu ne. S to tekmo, ki se prične točno ob 15. (3 pop.) se zaključijo pestri program za nedeljo na igrišču Adrije.

— Na igrišču S. d. «Primorja» na Proseku se sreča danes četa M. d. «Grad-a» v prvenstveni nogometni tekmi s I. četo «Primorja». Tekma bo zelo zanimiva; začetek ob 2. popoldne.

«Gradaš» nastopijo v sledeči formaciji: Kim, Škerlavaj (kap.), Dolenc, Husu, Ferluga II, Taučer, Markovič, Vodopivec, Ferluga I, Augustinčič, Ferluga III, Santon, Cingerle. — Maice modro-rdeče

Iz tržaškega življenja

Mesarjeva nezgoda.

17-letni mesarski pomočnik Josip Klement stanujoč v ulici S. Giacomo in monte št. 5, je večeraj zjutraj v mesnici Jurizza v ulici Lazzaretto večkrat št. 49 pomagal tovarišu rezati volovsko četr. Nesreča je hotela, da se je tovarišu Klementa pri tem poslu spodrsnilo in pri padcu je z nožem, ki ga je držal v desnici, nehote zabodel Klementa v desno stegno. Mladenček je zadobil 25 cm dolgo, močno krvavečo rano, radi katere si je moral iskati pomoči v mestni bolnišnici. Ozdravil bo v 10—12 dneh.

Paglavski dvoboj.

Hoteč posnemati kak viteški prizor, ki ga je najbrž videl v kakem filmu, je 14-letni Astore Pittano, stanujoč v ulici Rivo št. 17, večeraj popoldne pozval na — dvoboj nekega sovratnika. Ker nista imela mečev, niti lesenih, sta se paglavca kratkoma obožila s kuhinjskimi noži. Na trgu Giuliani sta se pa spoprijela, seveda le za šalo. Toda paglavski dvoboj bi bil malone tragično končal. Pittanov nasprotnik je tako nerodno vihtel svoj bridki meč, da ga je zapilil Pittanu v hrbet, pa ne za šalo, kajti Pittana je zadobil podrujni centimeter dolgo in precej globoko rano. Izid «dvoboja» je bil za oboje vitzeza precej neprijeten; zmagovalac se je moral seznaniti doma z bridko, a poboljševalno leskovko a premagan se je moral zateči v materinem spremstvu v mestno bolnišnico, kjer so mu obvezali rano, ozdravljivo v kakih 8 dneh.

Vesti z Goriškega

GORICA.

Vsi tisti fantje, ki so nameravali prirediti fantovsk ples dne 30. januarja zvečer v Trgovskem domu, so iz gole skromnosti napravili svoj zunanostni spremenili to svojo prireditev v belo črno redoto. Vabila se že razpošiljajo. Ker ni izključeno, da vsled letošnjega hudega mraza kako vabilo zmzne na pošti, naj se oni, ki povabila ne dobi, sam od sebe toliko otali in dvigne lastnorčno povabilo v prostorih Sport. kluba «Sparta» v ul. S. Giovanni 7/1 vsakdan od 4 do 7 popoldne.

— Mazarada Tel. dr. «Gorica» bo 13. II. 1926 v obeh dvoranah Trg. doma v Gorici. Vstop le proti vabilu; kdor pomotoma ne dobi vabila do 9. II., naj se zgasi v društvenih prostorih v ul. S. Giovanni 7. — Odbor.

VELIKA TATVINA.

Neznanim tatovcem se je posrečilo priti skozi okno, ki so ga sneli, v stanovanje g. Tomazja Kleda-ja v ulici delle Officine blizu severne postaje v Gorici. To pot so porabli same dragocenosti, ure, veržice, zlate in srebrne igle. Škoda, ki so jo napravili, je precej velika. Karabinirji, ki so se takoj obvestili o tem novem uspehu neznanne tatarske družbe, so preiskovali in menda so tudi že dobili pravo sled in so baje storili tudi že pod ključem. Ako se bi omeniali v javnosti vsi slučajni tatvini, ki se sedaj, posebno kur je nastopila letošnja zima, dogajalo v goriškem mestu in njegovi bližnji okolici, bi bil dan k dnevu en predalec v «Edinosti» premalo.

AJŠEVICA.

Tukajšnja mladina priredi danes v nedeljo dne 24. t. m. ob 3. uri popoldne v dvorani g. Valentina Komela veselico s sledečim vzporedom: 1. Italijanska deklamacija, 2. Planinarica, Fr. Ferjančič, poje domači mešan zbor, 3. Svarenje, V. Vodopivec, poje moški zbor, 4. Slovenska deklamacija (Jeftejeva prisega) 5. Veseloigra v dveh dejanjih, Trije tički. Med odmore svira izbrani orkester iz Gorice. Po veselici ples in šaljava pošta. — K obilni udeležbi vabi — mladina.

KRIZA V POKRAJ. VIDEMSKI UPRAVI, NA VIDEMSKI OBČINI IN TUDI V VIDEMSKEM PAŠJU.

Nezadovoljnost s člani kr. pokrajinske komisije in poslancem Spezzatti-jem videmskim občinskim komisarjem, je dobivala vedno večjega razmaha. Vedno širši so bili krogi, ki so bili nezadovoljni z dosedanjimi prvaki videmskih uradov. Zato so te dni odstopili eden za drugim, otvorili je serijo odstopajoči poslanec Spezzatti. Poslanec Pisenti, enako že preminula veličina bo imel vsaj družbo, s katero se bo tolažil v svojem zatonu.

Med vrstami goriškega fašja in pa sploh goriških Italijanov so povzročile vesti o videmski krizi precejšnje veselje in zadovoljenje. Posebno vesel bo odv. Caprara, kateremu so Videmci metali v najugodnejših prilikah polena pod noge. Pa tudi interesi «svete Gorice» so z odstopajočimi izgubili nic tem zatonskim veličinam pa tudi ne precejšnje nasprotnike.

Ne pojem, mi Slovenci, nobenih hvalljaričkajemo nobenih dobrot od naslednikov.

Komisar odposlanec fašistovske centrale bo imel precej posla, da uvede zopet red v vedno pripravajoči se videmski fašjo.

PODGORA.

Gospodarske težkoče pri nas kar nočejo ponehati! Kakor znano, imamo v naši vasi veliko tovarno — predilnico tvrdke Bruner. Od časa do časa se sprejemajo delavci na delo, potem pa se še v večji meri zopet odpuščajo. Pri tem opazujemo, da se dela to na prav sistematičen način! Ko se delavci sprejemajo, tedaj je malo naših, ko se pa delavci odpuščajo, tedaj je največ naših! Ta proces se stalno vrši tako, da imamo med domačini precej mož, ki so že dolge mesece brezposelni in si ne morejo nikamor pomagati. V mnogih slučajih so v igri pri odpuščenju delavstva tudi politični oziri, in zdi se, da je ravno to krivo, da je veliko sicer dobrih strokovnih delavcev in težakov, ki ne morejo dobiti vsakdanjega kruha v svoji rojstni vasi!

Ko bo ta notica zagledala bel dan, bo število brezposelnih Podgorcev znatno večje, kajti kakor se govori, so večeraj v soboto zopet odpustili precej strokovnih delavcev. Če bi kaj pomagalo, bi ravnateljstvu tovarne nujno svetovali, naj vendar prizanaša domačemu delavstvu. To bi bila dolžnost delodajalcev. V nasprotnem slučaju dela ravnateljstvo našim ljudem veliko krivico. Žal da ne moremo več, nego da konstatiramo to žalostno dejstvo!

IDRIJA.

Prireditev. V soboto dne 16. januarja je priredilo tukajšnje «Izobraževalno društvo» v rudni-

škem gledišču glasbeno-dramatičen večer, ki je v splošnem zelo dobro uspel. Na sporedu so bile tri pesmi za moški zbor, in sicer: E. Adamič: «Zapuščena»; Fr. Korun: «Potrkali na okno»; Ferd. Juvanc: «Pastir»; ter drama «Užitkarji» od Alojzija Remca. Pevske točke so pod spretnim vodstvom g. Alojzija Hreščaka še precej dobro izpadle, dasi se je videlo, da zbor še ne nastopa dovolj samozavestno in živahno; kar pa ni čuda, ker že toliko časa ni javno nastopil. Posebno dobro so pa igralci izvršili svojo nalogo; osobito so bile nekatero vloge v pravih rokah, na primer: užitkar Podregar, kmet Smrekar, mešetar, sodnik in sodnijski pisar, dasi tudi ženske vloge niso bile slabo izbrane. Seveda so to diletanti, ki so že vajeni odra in ki bi bili zmogni s podobnimi predstavami nastopiti tudi na večjih odrih. Moralnemu uspehu je sledil tudi gmotni uspeh, saj je bilo gledališče napolnjeno do zadnjega kotička. Med odmore je neutrudno sviral orkester «Lira».

Drugi dan, to je v nedeljo, pa je priredil glasbeno-dramatičen večer pevski in godbeni odsek «Kat. del. družbe» v istih prostorih. Na sporedu so bile tri pevske in tri godbene točke ter komedija «Gospod postajatelj», ki jo je prevedel iz češčine žgal. paz. namestnik Ivan Kanduč, velik prijatelj češkega jezika. Dasi je bil moralni in gmotni uspeh te prireditve slabši od one prejšnjega večera, so bili prireditelji in udeleženci tudi ta večer še vedno lahko zadovoljni.

— Telefonska zveza. Med zadeve, o katerih se je v Idriji že mnogo razpravljalo in so nam bile dane že tudi gotove obljube, spada tudi vprašanje telefonske zveze med našim mestom in ostalim svetom. Ta zadeva, o kateri se je že pred par leti toliko govorilo in katere potrebo je tako povdarjal v svojem govoru na banketu v hotelu Didič bivši župan Treven o priliki, ko se je prvič nahajal v našem mestu naš sedanji prefekt Rizzi iz Vidma, pa je, kakor je videti, popolnoma zaspala. Ne vem, v čem tiči pravi vzrok, da se ne da mestu Idriji to, kar ima marsikaka sicer neznatna vas, zakar je pa mi Idrijičan seveda prav nič ne zavidamo. Ker je telefonska zveza že napeljana do vasi Cerknog, bi podaljšanje do Idrije pač ne zahtevalo več posebnih žrtv. Ne glede na to, da so v našem mestu razni uradi, rudniško ravnateljstvo, kr. podprefektura, razne banke in tako dalje; pa je treba upoštevati tudi to, da se Idrija nahaja sredi gora, brez dobrih prometnih sredstev in da je v služaju hude zime, lahko za več dni popolnoma odrezana od zaledja. Potrebna pa bi bila telefonska zveza tudi radi novoustanovljene bolnišnice. Kako bi se poklicala najhitrejša pomoč v slučaju katerega večjega požara, katerega nas sicer Bog varuj, ali pa v slučaju kake večje nesreče v rudniku? Obiastva, pa tudi naše izvoljene zastopnike, pozivamo, da ukrepano potrebno, da se vendar že enkrat reši ta pereča zadeva. Omeniti moramo, da je imela Idrija že pred in med vojno redno telefonsko zvezo. Videant consules!

LAZEG

List za histom pada!... Malo je vesti iz naše vasi. Tudi te, ki se čujejo, so žalostne.

Zima nas pritiska. Snega toliko, da ga imamo več kot dovolj. Kljub temu bi bili srečni, da bi nam zima pustila naše vrste polne, nedotaknjene. Izbrala si je izmed nas tovariša. Dne 17. I. smo položili k večjemu počitku enega izmed naših pevcev-mlekarja naše zadruge. Zgubili smo moč, ki nam jo bo težko nadomestiti.

Dragi Vinko! Opešal si med nami in utrudil si se in nas zapustil. Bodi Ti lahka gruda.

Vsem dragim iskreno sožalje.

Fantje.

DAROVI

Na godovanju našega vrliga Tončka Parona je nabrala družba proseških fikserjev L 21.30 za «Solsko društvo». Darovali so: Tonček L 5, Cvetko Pogorah L 3, Nandje s Palečevine L 4, Po dolinal L 1, Hribar L 1, Grog L 2.50, Milivoj L 1.50, Podoški L 1.70, Dolef A. L 1.50. Darovalcem srčna hvala.

V počastitev spomina pok. Lucija Furlanove darujejo za «Solsko društvo»: Kolega L 10, D. Kralj L 2, N. N. L 10, Žica Brz. L 3. Vkupno L 25. Srčna hvala.

Za božično otroških vrtecev so darovali: (Pola g. A. Res): Parut J. L 20; Po L 10; Farm. Castellonovich, družina Barič, družina Pertot, družina Kravos; Dolgan Dora L 7; po L 6: družina N. N., Alice Caregato; po L 5: dr. A. Res, Gusti Tréšbe, Mimi Resova, Gius. Slaus, Forcessin, Ivanka Perlog, Marija Sosič (Dekani), Kukanja, Dujmovič, Germek, Benko, Metlika, J. Bruzavec, Lav Vrh, Sluga, Bevc Franc, O. Renko; Svetina L 4; po L 3: Marija Sila, Obat Anica; po L 2: Vrh, Ukmar Franc, Rodič M.; po L 1: Manasut, Marija N., Pizet, Dora, N. N., Pavzin, Rind, Rojč Marija, Valentič; L. Zidarič L 0.50.— Blagim darovalcem in vrlima nabiralkama gg. ma Capuzo in A. Res iskrena hvala!

— Na nabiralno polo z Vrdelec so darovali sledeči: po L 20: Jakob Perhauc, Fr. Prime; po L 10: Zega Alojzij, Pizič Andrej, F. Dimišič, Mahnič Josip, A. A.; po L 5: Pahor Mihael, družina Rebek, Budin, Godina Farnjo, Pečar, Zadnik Nežka, Lozej, Vodopivec Amalija, Eberhard Marija, Reula Ludvik, družina Baretto, Godina Anton, Z. Grgičeva, Brana Josip, I. Mahničeva, družina Pahor, Čuk Alma, Fran Zagar, Brandolin Štefka, Mairja Godina od Stankota; po L 3: družina Vatovec, Baretto, N. N., Pepa Zaberna, Hatcl Olga, Negre Anđelko, Kočevar 330; po L 4: Fator Adria; po L 2: Godina Š., Minussi, Majcen, Skriavaj, Karlo Godnik, Zerjal Emil, Knez Luciano, Ablauf Justina, Škvarc Marij, Vouk Miroslav, Krizmančič Remigij, Kusan Aldo Knecht Nerina, Spetic, Gruden, Kastelle; po L 1: Janka, Tončka, Renata, Dolina, Jaklič, Martini Amalija, Gionichetti Zorko, Čej Al., Jelen Amalija, Korda Lucija 150, Bizjak F. 120; Ribarič št. 8 L 5; Krizmančič - 6 volnenih ur; Plesničar - biškote in čokloado.

Pri poslovlinem večeru prijatelja Rudolfa se je nabralo v Dolenji vasi pri Senožcah L 21 za Solsko društvo. G. Anton Stofa iz Sv. Križa daruje L 10 Sol. društvu. Ob priliki silvestrovanja S. k. «Jadran», Hrpelje-Kozina, se je nabralo za Solsko društvo L 35.20. Vsem darovalcem srčna hvala!

Loterijske številke

Izžrebane dne 23. januarja 1926.

Bari	49	42	11	27	20
Firenze	46	25	4	19	42
Milano	21	75	13	3	59
Napoli	78	82	21	54	83
Palermo	73	37	41	10	55
Roma	50	61	86	44	74
Torino	6	46	90	50	84
Venezia	75	83	35	28	88

Poslano*)

OBVESTILO

Naznanja se, da Anton-Adolf Kočevar, ki je bil v podpisani pisarni uradnik na poskušnji, že od 6. januarja t. l. ni več pri isti uslužben.

Odvetniška pisarna Dr. Starč.

*) Za članke pod tem naslovom odgovarja udeležnik le toliko kolikor mu zakon veleva.

MALI OGLASI

BROCKHAUS-LEKSIKON 14. izdaja 13 zvezkov in zraven še 50 različnih knjig za 200 L vse skupaj prod. Cehlar Jakob, Gorica, Via Garzarolli št. 22.

ELIZIR CHINA. Jako okusen Vzbuja tečnost in je najboljši zdravilo proti žledoljnim šibkostim in za rekonvalescencko. Steklenica L 6.— Dobiva se v lekarni Castellonovich, Trst, Via Giuliani 42.

ZIVINOZDRAVNIŠKA SREDSTVA. Lekarna Castellonovich, Trst, Via Giuliani 42 je preskrbljena z vsemi sredstvi proti živalskim boleznim.

HIŠA z vrtom, gostilna-beffet, z vso opremo in koncesijo, polja, travniki in kmetijsko

Dodatek k jubilejni številki „Edinosti“ od 17. januarja 1926

Še nekaj važnih spominov iz naše politične in kulturne zgodovine

Makso Colić:

Iz mojih spominov

Naj tudi jaz osvežim nekoliko spominov bodi na svoja lastna doživljanja v dobi 36 let, bodi pa taka, ki so mi znana iz razgovorov o dogodkih v prejšnjih časih. Pri tem mi je pred očmi dvojen namen. Seznaniti bi hotel sodobnike z nekaterimi osebami, ki so pozhrtvalno sodelovale pri glasilu jubilarju, ali pa so drugače plodno posegale v življenje in snovanje tržaških in primorskih Slovanov sploh. Potem pa bi hotel s par primeri pred očmi sodobnikom, ki niso doživljali prejšnjih časov, v kakšni zmoti so bili, ki menijo, da je vse tisto, kar smo imeli do svetovne vojne, padlo le kar tako z neba doli, da torej prejšnjim javnim narodnim delavcem ne gre prav nikaka zasluga na tem. Saj smo n. pr. morali že slišati trditve, da je bilo z narodno zavestjo med našim ljudstvom v mestu in po okolici veliko na boljšem poprej, dokler ni začelo politično društvo «Edinost» s svojim delovanjem. Kako nesrečna in krivična je taka domneva, dokazuje najzornost, podana v jubilejnem izdanju iz peres odličnih in kompetentnih oseb. V ilustracijo naj podam nekoliko podrobnosti iz svojih spominov.

Da pojdemo po kronološkem redu, naj omenim najprej Frana Žitka. Bil je to nizek, čokot človek izredne živahnosti. Priprost človek, skoro nepismen, iz priprave hiše iz postojnskega okraja. S svojo neumorno delavnostjo si je pridobil lepo imetje. Hiša na oglu Acquedotta, nasproti obokom «Chiozza», je bila njegova. Priprost mož, ali z živo narodno dušo. Kar srečen je bil, če je mogel kako pomagati ali na raznih narodnih prireditvah ali v volilnih borbah. Tudi našemu glasilu je bil zvest pomočnik z — odprto roko. Zgodilo se je večkrat, da je bil Viktor Dolenc, izdajatelj «Edinosti» in lastnik tiskarne, ob sobotah — v zadregi. Menda ne žalim njegovega spomina, ko oživljam to reminiscenco.

Bile so pač tedaj naše razmere v tem pogledu zelo skromne. Če se je takega kritičnega dne Dolenc približal zlagarjem in jim začel pripovedovati — kakor so se izražali tedanji stavci — «luštne pravice», tedaj so že vedeli, da bo danes trda s plačilom. Lepo pripovedovanje se je zaključilo navadno s tem, da je g. Mikota dobil grenko nalogo, naj gre k — Žitku. Ta je — skrben in varčen gospodar — vsakokrat nekoliko pogodrnjal, dal pa je vendar-le. Med tem pa so delavci, navadno v nekdanji gostilni «Aurora» — z Dolencem samim na čelu — čakali na odrešitev, ki jo je imel prinesiti Mikota. In potem so delili. Ali so dobili vse, ali pa le nekaj na račun. Nekoliko — zalili pa so vsakokrat. A kolikokrat ne bi bili, če bi ne bilo Frana Žitka!

Po smrti Lovra Zvaba — uvaževanega slovenskega literarnega zgodovinarja — okoli leta 1888. (dneva se ne spominjam več) je nastal nekaj provizorij v uredništvu «Edinosti». Urejevala je list trojica idealnih in za naš list veleslužnih mož: Ludovik Furlani, doma iz Rihemberka in sorodnik vipavske grofice Lantieri, finančni uradnik v Trstu in pozneje v finančnem ministrstvu na Dunaju; Just Piščanc, iz Rojana, sedaj menda umirovljenec v Jugoslaviji; in pa Dragotin Martelanc iz Barkovelj, prvi uradnik tedaj silno skromne, a sedaj mogočne Tržaške posojilnice in hranilnice. Takega narodnega idealizma, kakor je žarel v tem človeku, nisem zlepa srečal v svojem življenju. In ta plemeniti človek je bil povod za kaj neljubo nezgodo «Edinosti». Neusmiljena sušica mu je izpodjedala življenjske sile. Ljudje iz Barkovelj so nam pripovedovali, da pričakujejo slehri dan katastrofe. Je-li kako čudo, da je uredništvo verjelo, ko je nekega dne pritekel neki Barkovljan v tiskarno (na oglu poznejšega Narodnega doma, kjer je bila kavarna) s sporočilom, da je Martelanc izdihnil? Naslednjega dne je prinesla «Edinost» čustven nekrolog. Morete si pa misliti poparjenost v uredništvu, ko je prišlo sporočilo, da Martelanc — ni umrl, da so Barkovljani motili, ker je zvonilo «smrtno uro» nekemu drugemu Barkovljanu. Najhujše pa je bilo, ker je prišla družina v največjo zadregu. Martelanc je namreč čital «Edinost» do zadnjega diha. Kaj storiti? Pomagali so si s tem, da so nekrolog prelepli. Toda s tem ni bila zadrega odpravljena, ker je umirajoči hotel vedeti, zakaj so prelepli ono mesto v listu. Ni mi znano, kako so mu — žalili!

Provizorij Furlani-Piščanc-Martelanc je trajal do 1. januarja 1890., ko je prevzel uredništvo pisec teh spominov.

In ti nepozabni zlati Vatroslav Holz, ali Ahasver, Samoskok, kakor si se že podpisoval! Ganotje mi zajema dušo, ko se Te spominjam. Bil si najblažja duša in stalen sotrudnik «Edinosti». Kadar so prišli v list kakšni «spomini», je bil pravi praznik za uredništvo in za čitatelje. Malokdo je tako poznal slovensko domovino in ljudi s tvojim nje! Celu godove vseh znamenitejših oseb je imel — v glavi. In nikdar ni pozabil na čestitko. In kamor je prišel po svojem prozaičnem poklicu (bil je zastopnik banke «Slavije»), je prinesel s svojo ljubeznivostjo in šegavostjo solnčen žarek v hišo. Duhovniče, zlasti po Istri, je štel med svoje prijatelje. Tudi v časih najhujših strankarskih bojev v Sloveniji, ko so strasti najhujše valovile, je bil pokojni Holz prisrčno pozdravljen gost tudi v župniščih. Pred vsem pa si je s svojimi prispevki zagotovil častno mesto v zgodovini našega lista.

Naj podam sedaj nekoliko spominov iz časov, ko je imela naša stvar najhujše nasprotnike v odpadnikih in nezavednežih po naši okolici. Nobeno zborovanje našega političnega društva se ni izvršilo brez hrupnih prizorov in — še hujšega. Zgodilo se je, da so morali pokojni profesor Matko Mandič, predsednik pol. društva, in njegov spremljevalci bežati od «Lovca» pred kamenjem in streli iz rok mestnih priklatežev in domačih izdajic. Celu iz Lonjerja — naglašamo: iz Lonjerja — smo morali z zborovanja povodom nekih volitev bežati pred razjarjeno množico. Tako je bilo — naj čujejo sodobniki! — tedaj z narodno zavestjo med precejšnjim delom naših okoličanov!

Spominjam se nekega zborovanja v hiši Ivana Goriupa na Opčinah. Poročevalec je bil tedanji državni poslanec Ivan Naberger, kot komisar pa je funkcionalni magistratni uradnik — če se ne motim — Vidusso. (Tedaj je bila magistratu, kot politični oblasti prve instance, poverjena društvena policija). Kako so ti magistratni uradniki razumeli nalogo političnega komisarja, je pokazal omenjeni gospod s tem, da je neprestano posegal v razpravo in polemiziral z govorniki. Prišlo je seveda do hrupnih prizorov med Nabergerjem in komisarjem. Ker pa je rečena politična oblast šikanirala tudi vsa naša društva na vse možne načine (ali ni dovoljevala prireditve, ali pa jih prepredala tik pred začetkom), se je politično društvo odločilo za akcijo, da se magistratu odtegne društvena policija in da se za našo okolico ustanovi posebno okrajno glavarstvo. V ta namen je priredilo politično društvo v enem samem mesecu nad 30 shodov, na katerih naj bi se sklenila tozadevna resolucija, ki jo je sestavil dr. Gustav Gregorin. Toda šla je trda od začetka. Nerazodni ljudje — pa tudi taki, ki so bili sicer naši pristaši — so se dali mamiti od nasprotnikov, češ da bodo — če se osnuje posebno okrajno glavarstvo — pretrgani vsi stiki med mestom in okolico, da okoličani ne bodo smeli več v mesto ne na trg, ne na delo! Toda naši voditelji se niso dali prestrašiti. S pojasnili in prepričevalno besedo so slednjič dosegli, da je bila resolucija sprejeta soglasno na vseh shodih.

Svoje glavne namere — ustanovitve posebnega okrajnega glavarstva — sicer nismo dosegli, vendar pa uspeh, ki je znatno olajšal življenje naših držtev. Ustanovil se je poseben oddelek namestništva pod imenom «Namestništveni svetovalec» v hiši št. 7 v prejšnji ulici Caserma.

Naše društveno življenje se je začelo bujno razvijati, narodna zavest je razveseljivo poraščala in na zborovanjih v Narodnem domu je valovalo od narodnega navdušenja, tako, da so bili v največji zadregi takladi komisarji, ki so čutili z nami. Nepozaben je n. pr. ogromni shod povodom obletnice najniških deklaracij v l. 1917., ko je poslanec dr. Korošec s plametičnimi besedami žigosal avstrijski režim in dunajsko politiko v pravih Slovanom. Popoldne je bila na vrtu Narodnega doma pri Sv. Ivanu slavnost, katere se je udeležilo več tisoč ljudi. Radostni zvočki so bili oznanjevalci smrti stare grešnice Avstrije. V istem Lonjerju, ki nas je nekdanj nagnal v svoji nezavednosti, smo imeli pozneje in imamo še danes svojo člitno četo.

Naj slednjič omenim še silne boje v severnem delu Istre, na naši Kopršćini, zlasti pa v glasoviti širni občini pomjanski. Volilnih bojev v tej občini sem se tudi jaz udeleževal po svojih skromnih močeh. Nepozaben mi osta-

ne v spominu veliki shod na «Križišču» na predvečer nekih državnozbornih volitev. V gostilniške prostore se je zgrnila ogromna množica. Vzduh je bil tako dušljiv, da je glavnemu govorniku, dr. ju Otokarju Rybáču prišlo slabo. Videli smo pojave velikega navdušenja. Vse je prisegalo svojo zvestobo naši stvari. Računali smo na gotovo zmago. Naslednjega dne pa smo propadli, ker nismo imeli odprte — blagajne, nasprotniki pa so kar sipali. Je bilo pač to ljudstvo še nezavedno in korumpirano.

Istotako v nepozabnem spominu so mi neke druge volitve v tej občini, ne vem več, ali deželne, ali državne, ali občinske. Glasovanje je trajalo tri dni noč in dan. Naši zavedni ljudje so bili na delu z obdobjem vredno pozhrtvalnostjo. Zlasti smo se vsi kar divili tedanjemu župniku Gasperšiču iz Marčiz, ki je vztrajal nepretrgoma v volilni sobani v svrhu kontrole, tako da nam je mogel vsako toliko poročati, kako stojimo. Zmagali smo. Trejtega dne zvečer smo sedeli na ognjišču gostilne, kjer je bila naša centrala. Vse velikega napora in razburjenja je prišlo telesno šibkemu župniku Gasperšiču slabo in pri tem se je zvrnil na ogenj. Ležal je kakih 14 dni v oni gostilni.

Na agitacijo povodom nekih volitev me je spremljal gori omenjeni Fran Žitko, ki je bil s svojim priprostim načinom nepreplačljiv agitator med priprostim ljudstvom. V Smarjah, davčni občini v krajini občini pomjanski, sva prenočevala pri tedanjem učitelju, ki se mu imena ne spominjam več, ur preživela ponoči strašne trenutke. Nauhujskana množica je oblegala hišo, razbijala na vrata in rjavela: ven z njimi, da jih pobljemo! Vso noč sva čepela na skupni postelji v strahu pričakujoč, kdaj vderajo. Niti za trenutek nisva zatisnila očesa. Naslednjega dne sva se v spremstvu kakih 200 naših somišljenikov podala iz Smarj v Pomjan. Na čelu te množice je korakal umirovljeni polkovnik in odlični posestnik Deškovič: v uniformi, s svetinjami na prsih in s sabljo ob boku. (Sam se je pisal za Descovicha in silil se je na našo stran iz osebnih sebičnih namenov: špekuliral je na — poslanstvo. Mi ga nismo radi videli tudi zato, ker je bil vojaški umirovljenec. Uniformo si je nadel menda zato, da bi bolj — imponiral). In vendar so nas — ob belem dnevu in v svitu solca — sfanatizirani nasprotniki napadli — s streli ter ranili v hrbet, enega naših, nekega Peroso.

Na nekih občinskih volitvah v mestni zastop tržaški je zmagal v tedanjem petem okrajju okolice — Bazovica, Trebče, Opčine — naš kandidat Naberger proti tedanjemu župniku v Trebčah, sedaj pokojnemu Pahorju, kljub skrajnim naporom domačih zapeljancev. Ti so kar besneli in uganjali najsmramotnejše čine. Tudi dejanski so napadali naše volilce in pljuvali nanje. Volilci je bilo v Trebčah. Po volitvah smo bili gostje v ugledni hiši Štrukljevi. Gospodinja je povabila tudi vladnega komisarja. Ko pa se je solnce jelo nagibati k zatonu, je prišla gospodinja in menila: Žal mi je, mili gostje ste mi, ali prositi vas moram, da odidete še za belega dne, ker drugače bi moge priti vaše osebe v nevarnost. Kaj je to svarilo pomenilo, bomo razumeli, če uvažujemo, da se je vsa vas zatekala v to hišo, kadar so bili v denarnih stiskah. In vendar nam niso mogli zagotoviti niti osebne varnosti.

Vsi ti dogodki naj bodo zabeleženi v album tistih mladih sodobnikov, ki prezirljivo govorijo o delu prednikov in jim odrekaajo vsako zaslugo na poznejšem razmahu narodne zavesti med našim ljudstvom, da niti ne govorim o ogromnem delu, izvršenem na kulturnem, socialnem in na polju gospodarske organizacije. Ugotavljam na kratko: brez idealizma in pozhrtvalnega dela prednikov ne bi bila naša stvar nikoli prišla do takega razmaha. Oni so postavljali podlage in ustvarjali pogoje za nadaljnje uspešno delo. Zato moramo ohranjati v spoštljivem in hvaležnem spominu tiste, ki jih že krije groba, in ne smemo odrekati priznanja tistim starejšim, ki še vztrajajo v službi naroda. V vodilo jim je bilo vedno rek, da kaplja izdolbuje polagoma tudi skalovce. Njihova vera je zmagala.

Kaj je bila «Edinost» našemu ljudstvu v težkih časih svetovne vojne, menda ni treba še le pripovedovati. Radi tehničnih zaprek in pomanjkanja papirja je morala skriti svoj obseg. Vendar je kljub vsem težavam častno vršila svojo nalogo kot narodno glasilo,

vestno branec pravice in čast naroda tudi tedaj, ko je bilo to — radi cenzurnih razmer — spojeno z veliko nevarnostjo. Tudi naši sodeželani drugega plemena so naglašali v času vojne, da je «Edinost» v Trstu — edino opozicionalno glasilo. Zato zaključujem s polno zavestjo, da obvezuje «Edinost» naše ljudstvo v neminljivo hvaležnost.

—B—

«Edinost» in naše ženstvo v zadnjih desetletjih

Pred dobrimi 42 leti je bilo, ko sem Te prvič uzrla in prišla v roko z nekakim svetim ganotjem. «Tudi tržaški Slovenci imamo svoj domači list», sem presenečeno vzkliknila, «in celo političen». Politika se mi je takrat zdela neka čudna, nevarna stvar, ki ni za nas ženske. In ko sem Te začela skoraj z neko pobožnostjo prebirati le tu pa tam, najprej «domače vesti», potem polagoma in v presledkih še na sprednji strani, kjer so se dostojanstveno širili uvodni članki, sem se začudeno vprašala, ali je vse to, ki je tako domače in naše, res politika. In od tedaj sem se opogumila ter Te čitala, kedar se mi je nudila prilika, dokler se nisem toliko osamosvojila, da sem te lahko kupila.

«Edinost» se je tedaj še malo čitala, posebno v ženskih krogih je bila redka pojav, daš je bila v onih časih narodna zavestnost vzklikala tudi v našem ženstvu. Toda politika in žena sta bila še nezdržljiva pojma. A začelo se je polagoma svitati v nas. Divni, nepozabni časi onega narodnega probujanja, ko je v našem ženstvu začelo dozorevati spoznanje, da smo i me važen faktor našega naroda, da smo i me poklicane sodelovati za njegov blagor. In začelo smo našo «Edinost», ki nas je v tej zavesti krepila, čedalje bolj vzljubljati zaradi vzvišenega cilja, ki si ga je postavila, zaradi njenega gesla, s katerim je stopila v svet. Pred menoj leže posamezne številke «Edinosti» od l. 1888. do današnjega dneva. Le nekoliko jih je iz vsakega letnika in ko listam po njih, mi stopajo pred oči dogodki zadnjih štirih desetletij. Začetek probujanja je bil tihi in skromen. Najprej so se ženske javile v naših pevskih zborih in so pridno pomagale pri ustanavljanju pevskih društev, ki so se pojavljala v velikem številu v naši okolici in v mestu samem. Sodelovale so s posebno vno na veseljih in mešanjih in ženskih pevskih zborih, v igrah, ki so zaključevale te veselice, in se udeleževale propagande za te prireditve. Posebno so se uveljavljale na dramatičnih predstavah. Tu je naše ženstvo dalo na razpolago potrebne moči ter je nastopalo v raznih igrokazih po vseh krajih tržaške okolice in v mestu samem. In marsikatera diletantka se je povzpela do umetniške višine. Omeniti moram pri tem v prvi vrsti Antonijo Nadlišek-Grmekovo, blagopokojno Karlo Grmek-Ponikvarjevo, M. Kobal-Štukovo, Julijo Košuta-Starčovo, Antonijo Odual-Medičovo, ki so si zlasti v prvih časih dramatičnega našega snovanja stekle neprecenljive zasluge. Pridružilo se jim je nebroj drugih, katere so z vnmom in pozhrtvalnostjo delovale na tem polju. Ko so se z letom 1890. začeli ustanjavljati razni «tamburaški zbori», se je naše glasbo ljubeče ženstvo posvetilo tudi tej panogi. Bilo je vse res lepo nadebudno tekmovalno društvo z društvom, da se čim bolj izpopolnjuje in da se udeležuje s čim lepšim uspehom in napredkom.

In «Edinost» je vestno beležila vse te pojave in vzpodbujala k nadaljnjemu delu.

Skromnemu a živemu sodelovanju našega ženstva je sledilo samostojno nastopanje in čedalje večji razmah v delovanju, kar je značilo lepo pridobitev na narodnem in prosvetnem polju, lepo manifestacijo narodnega ženstva našega.

Ze v «Delavskem podpornem društvu» so se ženske zbrale v poseben ženski odsek in s svojim vnetim delom zelo pripomogle k velikemu razmahu tega prevažnega društva. Potem so začele ustanjavljati ženska samostojna društva. Prva se je ustanovila na pobudo «Edinosti» «matuška» naših ženskih društev «Ženska podružnica CMD v Trstu», in sicer l. 1887, ki se je razvila v najmočnejšo in najbolj čvrsto vseh ženskih podružnic družbe sv. Cirila in Metoda. Po njeni zasluzi se je Trst povzpelo do prvenstva v prispevanju za vzvišeni rodoljubni in človekoljubni namen tega našega šolskega društva.

Naše narodne ženske so potem ustanovile «Zavod Sv. Nikolaja», v katerem so nudile slovenskim služkinjam zavetišče, vzgojevališče in posredovanje za službo. Velike zasluge ste si stekli na tem polju ga. Marija Skrinjarjeva kot oskrbnica in pok. Karla Ponikvarjeva kot dolgoletna predsednica tega prevažnega zavoda.

Tekora vojne se je ustanovila organizacija za pomoč vdovam in sirotam padlih, ki je storila mnogo dobrega za

najbolj kruto prizadete vojne žrtve. Naše slovenske oskrbnice so na tem polju mnogo koristile in se trudile z največjo vno za dobrobit naših revnih in zapuščenih sirot.

Slednjič se je pred 4 leti ustanovilo v v spopolnitev organizacije našega ženstva «Žensko dobrodelno združenje», katero uspešno deluje in častno vrši nalogo na dobrodelnem in prosvetnem polju. Poleg navedenih je vzkliklo mnogo drugih večjih ali manjših ženskih «krožkov» in «odsekov», kateri delujejo marljivo in vzpodbujevalno.

Ne smemo zabiti tu na «Marijino družbo», ki je toli v moralnem kakor tudi prosvetnem obziru dosti dobrega storila za naše ženstvo in s tem za naše ljudstvo iz priproštih slojev.

Vsa omenjena ženska društva so našla v naši «Edinosti» vedno pobudo in prijazen odziv.

L. 1887. se je na pobudo «Edinosti» ustanovil prvi ženski list «Slovenka», ki je prvotno izhajala kot priloga «Edinosti» do koncem l. 1899. (letnik I., II., III.), a je pozneje izhajala samostojno do konca l. 1902.

Nad vse pozhrtvalno in z ljubeznijo je urejevala list prezaslužna naša narodna in prosvetna delavka Marica Nadlišek-Bartolova tekom prvih dveh let. Sledil sta ji Zofka Kvedrova l. 1899. in l. Anžič-Klemenčičeva l. 1900.—1902., ki sta stremeli za čedalje večjim izpopolnjevanjem lista in ga urejevali z velikim poletom.

Lepi, divni časi tega narodnega probujanja — kot lepa bajka se mi zdite! In ko «spomin nazaj mi silijo, mi solze zalivajo oči. Toliko nadebudnega lepega dela in uspehov, toliko svetlega solnca, jasnega neba, koliko lepih nad in življenjske volje, a tudi težkih bojev, žrtve, viharjev, razočaranj, gorja in nesreč, a

«Ti stresti nas moreš — potreti nikdar Osode sovražne — besneči vihar.»

L. 1888. je bilo, ko sem se kot 20-letna deklica, polna žarkega navdušenja in ljubavi do svojega rodu, v neodoljivi želji mu s čim koristiti in pomagati, ojuočila ter poslala tedanjemu uredniku «Edinosti», blagopokojnemu L. Zvabu, skromen proizvod svojega peresa. Dvomila sem zelo, ali bo sprejel. Nemalo sem stremela in skoraj verjeti nisem mogla svojim očem, ko sem ga ugledala — na uvodnem mestu. Kako sem bila zadovoljna, da sem bila pod okriljem psevdonima! In od tedaj sem pod tem znakom vzpodbujala in bodrila k novemu delu, hvalila, kar je bilo dobrega in lepega za narodov blagor, a grajala in žigosala na levo in desno vse hibe, nedostatke, krivice.

Oglašati so se začele polagoma z večjimi ali manjšimi članki ena za drugo mnoge moje vrstnice. Marica Nadliška (Bartolova) je marsikaterkrat poslala prispevke svoje večje roke. Oglašila se je Kremenova (M. Skrinjarjeva), ki je začela po prenehanju «Slovenke» zastopati v «Edinosti» ženske koristi, zlasti našega službojočega ženstva; Karla Ponikvarjeva, ki je opisovala in ocenjevala razne prireditve in pridobitve na polju ženskega dela in pokreta; Marica Gregoričeva (Stepančičeva), ki je v vezani in nevezani besedi pošiljala prispevke svojega uma in marljivega kulturnega snovanja; Antonija Grmekova, ena najmarljivejših naših narodnih delavk, je tudi stopila v krog sotrudnic našega narodnega glasila in naša «Utrva» (M. Prunkova) ni hotela izostati in se je tudi marljivo oglašala. In kasneje so se tem pridružile druge mlažje sotrudnice, ki so pomagale pri narodnem delu, in so stopile v kolo vrlih sotrudnic našega narodnega glasila.

In kakor dobra in skrbna mati, ki ljubeče spremlja vsak pokret in napredek svoje dece, tako je naša «Edinost» vselej odprla svoje predale za naše težnje, potrebe, radosti in žalosti. Z zadoščanjem je beležila naše uspehe, vsak naš pokret, energično se zavzemala za krivice, ki so se godile posameznim in celi skupnosti; beležila je s pohvalo in zanimanjem vse naše delovanje bodisi na dobrodelnem ali prosvetno-narodnem polju.

Polagoma se je v prvih desetletjih začelo širiti zanimanje za naš list med našim ženstvom, ki ga je začelo marljivo čitati. In dočim smo tedaj le intelektualke segale po njem in ga čitale, sedaj ženske ne zaostajajo v tem za moškimi. Ni več redke primer, da vidiš kaj dolgo mučno pot in breme (človeka res ganejo taki prizori. — In ko so prihajali črni oblaki, ki so ogrožali obstoj tega našega duševnega vsakdanjega kruha, smo trepetale v strahu in v nemi boli in v trepetu čakale, kaj mu prinese zla usoda. —

Ob Tvoji petdesetletnici poklanjamo Ti svoje iskrene in tople častitke. Naša srca so s Teboj; saj s Teboj čutimo in prenašamo vso usodo našega naroda, vso radost, vse gorje. Tvoja tuga je naša tuga, Tvoja bol je naša bol. Ti glasnica naših želj, naših prošelj, naših odsevoj, naše sreče, naše nesreče. Dobrohotno nebo, ki se je doslej čuvalo ter Te obvarovalo pred najhujšim, naj Te čuva in naprej. Iz dna srca Ti želimo, da Ti prihodnji Tvoj jubilej prinese lepše solnce, boljše dni.»

A. Č.

Kako smo pridobili II. okraj

Tržaška okolica je bila nekaj razdeljena na šest volilnih okrajev. Pet jih je bilo sigurno v slovenskih rokah, le v enem, v drugem, si nikakor nismo mogli priboriti večine. V ta okraj so spadali Kjadin, del Rocola, Katinara in Lonjer. Ta okraj je bil v mestnem zastopu naša črna točka. Zastopal ga je mnogo let stari garibaldinec Poldo Mauroner. Sicer ni bil ta mož nobena kapaciteta, vendar je imel pri ljudeh dovolj vpliva. Na Kjadinu je imel svoje posestvo, in veljal je za »šjora«, ki ima pri komunu vplivno besedo. V tistih časih je pa veljal nekaterim našim ljudem posebno pa tistim, ki so bili od njega odvisni, kakor delavci, uslužbenci, kamnoseki, palirji itd. komun za Boga. Mislili so ti ljudje, da bi brez magistrata ne mogli živeti. Zato so magistratu zvesto služili in menili so, da morajo tudi pri volitvah glasovati za tistega, ki jim »da jesti«. To so bili takozvani »cikorjaši«. Osebo so bili večinoma poštenti ljudje, tudi narodni izdajci niso bili, ker so doma vsi slovenski med seboj govorili in svoje otroke pošiljali v slovenske šole, le do tega jih ni bilo mogoče pripraviti, da bi volili slovenskega kandidata. Takih cikorjašev je bilo polno zlasti na Kjadinu, v Rocolu, pa tudi v Lonjerju. Zato, kot rečeno, kar nismo mogli zlestiti na zeleno vejico. Bilo je v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja, ko je okolica začela ponosno dvigati glavo. Povsod bujno, mlado, narodno gibanje. Približalo so se volitve v mestni svet. Nekateri domačini — mladi študentje smo bili takrat — smo takrat začeli misliti, ker smo dobro poznali svoj okraj in njegove razmere, kaj in kako bi, da rešimo čast svojega okraja. In ugotovili smo, da kakor stvari stoje, izgremo mandat Mauronerju iz rok samo tedaj, če mu postavimo kot protikandidata katinarskega župnika Franca Kosca. Ta je bil namreč mož, pred katerim je moral kloniti glavo tudi vsak cikorjaš. Mož učenjak, izborni pridigar, svetovalec ljudem v vseh zadevah. Kdor se k njemu zatekel, ta je dobil svoj svet. Zato si je v najkrajšem času pridobil srca vseh, med vsemi župljani ni imel nasprotnika ali neprijatelja. Vse ga je spoštovalo in ljubilo. Nastala je pa težkoba radi vprašanja, ali bo mož sprejel to nalogo, ki bo zanj velika žrtev. Nismo bili mirni, dokler nismo imeli te gotovosti. Zato sem bil šel pisec teh spominov k »Edinosti«, da povem našo idejo. Takrat je bilo uredništvo »Edinosti« v sedanji ulici XXX

Ottobre, nasproti kavarni Commercio. Tam, kjer stoji danes palača, je stala podolga niska hiša, v še precej slabem in zanemarjenem stanju. Tu je bilo uredništvo. Podolga soba. Ko vstopim, pogleda izza mize, nakopičene s papirjem, naš stari znanec gospod Makso. Povedal sem mu, čemu sem prišel. »Zdaj je pa na vas gospodih pri »Edinosti«, da gospoda Kosca pregovorite, da sprejme kandidaturu. V tem slučaju homo mi agitrali tako, da naša znaga mora biti sigurna in sijajna.« Na pot na Katinaro sta se kmalu nato podala gospod dr. Slavik in Makso Cotič. Zadelata sta ob trdih oreh. Pokojni Kosce je imel vse polno izgovorov, med njimi tudi res tehtne. On ni bil prav trdnega zdravja; bil je napol gluhi; navajal je oddaljenost od mesta, in da se seje vršijo vedno pozno v noč; zlasti pa je navajal svojo duhovsko suknjo. Toda vsi ti izgovori so padli, ker je slo za to, da se reši narodna čast drugega okraja. In Kosce kot narodno čuteč mož je zapustil svoje osebne vroke in kandidaturu sprejel. S takim kandidatom smo seveda morali zmagati. S kakšnim veseljem smo pa tudi agitrali! Neizbrisno pa nam ostane v spominu dan zmag. Glasovanje se je vršilo pri Revoltelli (pri Lovcu). Ko je bil razglašen izid volitev, je prijel ljudi tak delirij veselja, da so kar noreli. Kričanja in živijo-vpitja ni hotelo biti konec, ljudje so se objemali, poljubovali, plešali in od veselja poskakovali; stari so rajali in jokali. S tem dnem je stopil tudi drugi okraj v kolo estalih okoliških okrajev.

A. Miklavc:

Nekaj spominov od Sv. M. Magd. spodnje

Bilo je leta 1876. meseca januarja, ko je naša »Edinost« zagledala luč sveta. Pisec teh vrstic je obiskoval tedaj II. razred ljudske šole v Škednju. Prvikrat sem videl novo »Edinost« v rokah pokojnega učitelja Jakoba Čenčurja. Dobro se spominjam, kako nam je ta naš zaslužni učitelj, držeč v rokah »Edinost« govoril: »Dečki, sedaj imamo »Edinost«. Izhajala bo vsako drugo soboto in stala bo po 7 krajcarjev. Pripo-

ročam vam, da poveste to svojim staršem. Ako oni ne morejo čitati, pa jim čitajte vi, da boste vedeli, kaj se godi po svetu.»

Velezaslužni naš pokojni Čenčur je bil naročen tudi na »Slovenski narod«. Ko ga je prečital, ga je pošiljal po meni pokojnemu krojaču Ježu pri Sv. Ani s posebnim poudarkom, naj poskrbi za prodajo »Edinosti«. Jež se je nasmehnil, veleč: »Da, tukaj se bo prodajala »Edinost«, bomo videli, kako boste segali po nji!« In res smo hodili ponjo v malo prodajalno. Toda čisto je nismo dobili, vedno je bil kak izgovor, radi česar smo ga mi dečki nemalo nadlegovali. Morali smo pa v mesto po »Edinost« na jesen sem zagledal na vratih Ježevne prodajalne malo tablico, ki je naznanjala: »Tu se prodaja »Edinost«. Nisem pa vprašal Ježa, zakaj je tako zakasnel. Saj sem vedel, da je Jež dober prijatelj in zvest pristaš »Edinosti«.

Tožil je pa revež, da s prodajo ne gre dobro in da je to sitno delo. Nekega dne pa sem mu rekel ostro, da je on sam kriv, če ne gre s prodajo, ker je tako kasno začel in ne takoj, ko mu je Čenčur naročil ter je tedajni kapelan Matjan, pozneje župnik v Dekanih, nagovarjal ljudi v cerkvi, naj pridno segajo po »Edinosti«. Če bi bil takoj prišel, bi gotovo boljše šlo s prodajo lista. Brdiko sem ga zadel. Pograbil je tisto palico, ki so jo rabili krojači za merjenje, ter tekel za menoj do kapelice pri sv. Ani in kričal, da je bilo joj: Krota pasja. Ze prideš, da te bom učil kozje molitvice!

Res pa je, da je bila »Edinost« pred 50 leti malo poznana v magdalenskem okraju, pa tudi v Škednju. Še le leta 1882. je začela redno prihajati tudi v ta I. okraj naše okolice. Od tistega časa so naši okoličani z veseljem sprejemali »Edinost«. Težki so bili časi tedaj, ko se je ustanovilo politično društvo »Edinost« in potem list istega imena. Za zaupnika političnega društva za magdalenski okraj je bil izvoljen pok. Josip Čjač, velegleden posestnik in bivši predzadni župan tega okrožja. Na vprašanje, kako je zastopal naš okraj v odboru političnega društva, mi ni vedel povedati drugega nego samo to, da ga je kume Smec iz Škednja večkrat vabil na kak sestanek. »Edinosti« pa ni niti še videl do tedaj!!

»Edinost« je bila tedaj bolj svobodna, toda tako poznana in priljubljena ni bila, kakor je danes. Prav je imel pok. Jež, ko je govoril: Drevo ne pade s prvim udarcem sekire, treba je sekati, sekati in sekati, potem šel le pade.

Tako, draga Edinost! Pokojni Jež ni mogel prodati 6 izvodov, danes — imajo pri Sv. Mariji Magdaleni številne pristaše, ki ne morejo živeti brez Tebe in Te kupujejo, a je tudi drugih, ki te radi čitajo, a ti niso še obljubili zvestobe! Prihajaj le med nas kot vzpodbujevalka tistim, ki so ti stari zvesti prijatelji, in kot svarilka za tiste, ki se še niso odklenili naše stvari! Ravno in moško korakaj naprej po dosedanjih poti in razširjaj se po slovenski zemlji kot glasnica pravic našega naroda! In obstanek in napredek Ti bosta zagotovljena.

Josip Krmpotič:

Razvoj tiskarske obrti v Julijski Krajini

Smatram za umestno, da podam približno sliko razvoja grafične industrije na Primorskem z ozirom na naš kulturno-gospodarski in narodni razvoj v zadnjih štiridesetih letih. Do leta 1883. ni bilo na Primorskem (Gorica, Trst, Istra) nobene slovenske tiskarne. V Trstu so tiskali slovenske časopise oziroma knjige in tiskovine v Lloydovi tiskarni. Stavck so oskrbovali stavci, ki niso razumeli našega jezika. Izjemo med stavci je delal tržaški okoličan stavec Hreščak, ki je razumel slovenski in je stavil »Našo Slogo«.

»Edinost« in druge stvari so stavili laški stavci. Po 1880. letu je ustanovil v Trstu svojo tiskarno neki Hvala (pisal se je po laškem pravopisu Hualla). Hvala je znal slovenski in se je čutil Slovenca. Bil je doma iz Volč na Tolminskem. S svojo tiskarno je živetaril in jo je slednjič prodal pokojnemu Viktorju Dolencu, ki jo je kupil s pomočjo pokojnega Frana Žitka. Poslednji je bil precej imovit mož in je imel prodajalno zganja v svoji lastni hiši na začetku nekdanjega Acquedotta nasproti Volti di Chiozza. Dolencova tiskarna je bilo zraven drogerije Zernitz med ulico Stadion, sedaj Cesare Bastisti, in ulico S. Francesco najprej v sredi in pozneje na vogalu ulice Torrente (sedaj Carducci) in ulice S. Francesco. Z otvoritvijo Dolencove tiskarne v Trstu se je začelo novo življenje tudi za slovenske delavce-grafičarje. V tiskarni je izhajala trikrat na teden »Edinost« in enkrat »Naša Sloga« in ponoči še posebej laški dnevnik »Il Soldo«, katerega je subvencioniral namestnik Depretis. List je izhajal in urejeval dr. Mazzorana, suspendirani magistratni asesor, potem neki Migliorini in splošno v Trstu znani Vittorio Cuttin, takrat še študent. Časopis se je prodajal po en »soldo« ali novič. Ni imel dolgega življenja kot vsi časopisi v Trstu; ki so zagovarjali avstrijsko idejo.

»Edinost« in »Naša Sloga« so stavili, kakor rečeno, le deloma stavci, ki so

razumeli slovenski, drugače pa le Lahi. Za nje so morali pisati uredniki krasopisno, ako so želeli sploh, da časopis izide pravočasno. Da se olajša stavljenje časopisov, se je poskrbelo za slovenske stavce, v čemer je posredoval pokojni profesor Mandič, ki je takrat prevzel uredništvo »Naše Sloga« in je v Zagrebu poskrbel za hrvatske stavce. Kot prvi hrvatski stavec je prišel iz Zagreba v Trst gosp. Josip pl. Masnec, ki še danes v Trstu živi pozabljen. On je v Trstu kot pevec-tenorist bil splošno znan v slovenski družbi. Za njim (meseca januarja 1884.) je prišel Josip Krmpotič, potem Fran Polić in mnogo drugih Hrvatov. Med Slovenci je bil poklican v Trst g. Julij Mikota, sedaj v Trstu uradnik Delavskega podpornega društva. Našel se je med stavci v Trstu tudi en Goričan-Slovenec, Mrak po imenu, kateri se je koj ogreval za svojo materinščino in je kot dober stavec bil dodeljen »Edinosti« poleg Julija Mikote. Pred tem so v Trstu delali kot stavci Slovenci Fran Sachser, sedaj bankir v New-Yorku, Saksenberg (Ljubljancan), Jalen in par drugih. Dolencovo tiskarno so vodili laški upravitelji. Ko je prišel Fran Polić, je on kot najstarejši stavec prevzel upravo. Od takrat se je začelo odgojevati v Trstu domačine, posebno okoličane, za stavce in strojnike. Kot prvi učence-Slovenec je v tiskarni nastopil Anton Muha, svak Polićev, ki danes še vedno svoj kruh služi kot strojni stavec v neki italijanski tiskarni v Trstu. Razen njega se je odgajilo v Trstu še mnogo drugih grafičarjev, med njimi pokojni Fran Godnik (prvi poslovodja tiskarne »Edinosti«), Stefan Godina, Rajko Korban, Pertot Silvester, Josip Sulčić, Ivan Marija Mikeleuč, Artur Čotar, Valentin Vovk, ki se je izučil tiskarstvo pri »Piccolu« in še več drugih, katerih imen se ne spominjam. Po smrti Viktorja Dolenca se je tiskarna preselila v ulico Carintia in od tam na trg della Caserma (sedaj Oberdan) v pritično hišo na prostoru, kjer je bil sezidan »Narodni dom«, od tod je tiskarno preselil kot svojo last Fran Polić v ulico S. Francesco, v hišo, ki je last današnje Tiskarne »Edinosti«. Polićeva tiskarna se je umaknila nekam v predmestje Barriera vecchia, kjer je končala vsled poveljnih razmer. V tiskarni Donoli & Amati v Trstu se je tiskal humoristični list »Juri s pušo« in »Delavec«, glasilo prvih slovenskih socialistov v Trstu.

Ko je ustanovil v Gorici svojo Goriško tiskarno Andrej Gabršček, so jo vodili nekaj časa Hrvat Kraljeta iz Sušaka in potem Avgust Janša, Slovenec iz Ljubljane, sedaj revident v državni tiskarni na Dunaju. Kraljeta živi na Sušaku in njegov sin ima svojo tiskarno.

Leta 1894. je prevzel poslovodstvo »Goriške tiskarne« Josip Krmpotič, ki se je po 11-letnem bivanju v Trstu preselil v Gorico. Kar se tiče težkoč s slovenskimi stavci v Gorici, so bile enake prilike kot svojčas v Trstu. »Sočo«, »Slovensko knjižico« in druge publikacije so stavili stavci-Lahi, ki so za silo lomili slovensčino. »Goriška tiskarna« je odgajila tudi več slovenskih grafičarjev, med njimi Ivana Meljavca, ki je po odhodu Krmpotičevem v Pulj prevzel vodstvo »Goriške tiskarne« in pozneje na priporočilo Krmpotičeve vodstvo Tiskarne »Edinost«, potem ko je to zapustil prejšnji vodja Godnik. Ivan Meljavca živi v Trstu kot upokojenec, vzdrževan od tiskarne »Edinost« same. Njemu je sledil g. Miroslav Ambrožič, sedaj podvratatelj »Delniške tiskarne« v Ljubljani. A sedaj jo vodi Franc Babuder (od l. 1920. dalje). Gabrščekova tiskarna v Gorici je tiskala tudi ital. časopis »Il Risorgimento«, katerega je izdajal g. Ivan Kušar, subvencioniral pa slovenski poslanec v državnem zboru grof Alfred Coronini. List je zastopal slovenske interese in je bil izborno urejevan ter je slovel po svoji klasični italijanščini, katero je obvladoval g. Kušar. Zraven Goriške tiskarne je obstajala v Gorici še druga, ki se je prištevala med slovenske, namreč ona markiza Obizzia, geometra po poklicu. Ta tiskarna je sčasoma prenehala. Vsled razkola strank na Goriškem se je ustanovila Narodna tiskarna v Gorici, katero so vodili grafičarji-Slovenci, izurjeni v Gabrščekovi tiskarni, menda Balantič. Goriška Gabrščekova tiskarna je storila mnogo za naraščaj našega življa v tiskarski stroki.

Za Goriško tiskarno so ustanovili na Voloskem hrvatski rodoljubi svojo tiskarno, ki so jo protokolirali pod firmo Tomašič in drugi. To tiskarno je vodil g. Ivan Podolšak, mnogoletni stavec pri firmi Bamberg v Ljubljani. Tudi v Lovranu se je ustanovila tiskarna, ki menda še danes deluje.

Po otvoritvi odvetniške pisarne dr. Laginja v Pulju ter ustanovitvi raznih drugih narodnih zavodov je pričelo novo življenje v Pulju tudi med Slovani. Bivši kaplan pri mornarici v Pulju Ante Jakič je izstopil iz redovništva in začel izdajati v Pulju list »Il diritto croato«, katerega je tiskal v tiskarni Seraschin. Ta tiskarna je postala pozneje last Carla Martinolicha, Slovana po rojstvu, Italijana po misljenju in delovanju. (Njegov brat Giovanni Martinolich je bil odvetnik v Trstu in je kot tak bil mnogo let poverjenik »Matic« Hrvatske) za (Trst)

Vsled nekvalificiranih mahinacij Carla Martinolicha je prišla njegova tiskarna skupno z Bontempovo, pri kateri je bil Martinolich tudi udeležen, v konkurz, lastnik je bil zaprt in procesiran. Vsled tega je ostalo mesto Pulj brez tiskarne. Časopis »Il diritto croato« se je prelevil v »Il pensiero slavo« in pozneje v »La Pensée Slave« ter se je preselil v Trst in se tiskal v tiskarni Amati & Donoli.

Idealni in zelo agilni Andrej Gabršček, spoznavši položaj in potrebo narodne tiskarne v Pulju za istrske Hrvate, je kratkoma kupil na dražbi eno Martinolichovih tiskarn v Pulju s posredovanjem firme Geel na Dunaju in s pomočjo hišnega posestnika Hausnerja v Gorici ter poslal v Pulj za upravitelja svojega poslovodjo Krmpotiča, da tiskarno uredi za promet. To se je zgodilo leta 1898. Tiskarna se je preselila v hišo Frana Barbalicia na Šiškanski cesti, kjer je začela živetariti. Vsled dejstva, da so radi zaprtja tiskarn v Pulju odromala vsa tiskarska dela mornarice in drugih podjetij v druga mesta (Dunaj, Trst, Ljubljano itd.), je imelo Gabrščekovo podjetje zelo težek položaj.

Hrvatski del prebivalstva in maloštevilni naši zavodi v Istri niso mogli tiskarne vzdrževati. Delalo se je dve leti z zgubo. Upanje g. Gabrščeka, da mu pojdejo na roko istrski veljaki, se ni takoj uresničilo, moral se je zato boriti in po težkih pogajanjih se mu je posrečilo pridobiti družbo veljakov, ki je prevzela tiskarno v svojo last. Prodajal jo je konsorciju »Tiskara Josip Krmpotič in dr.« v svojo poznejšo veliko škodo. Tiskarna je začela polagoma napredovati, potem ko je napustil zapovedniško mesto arsenala v Pulju grof Montecucoli, znani sovražnik Slovanov. Administrativni vodja arsenala je bil Čeh Helleparth in on je šel podjetju na roko, da si je osiguralo obstanek z delom za mornarico, kajti »Naša Sloga«, ki jo je tiskarna prevzela v svojo založbo, ni mogla vzdrževati obrata radi prepričlega števila in malomarnosti naročnikov.

Leta 1903. je napolil tudi v tej družbi razkol. Iz povsem tehnično-osebnih ozirov je izstopil iz uprave tiskarne Josip Krmpotič. Upravo je prevzel g. Viktor Suligoj, sedaj lastnik tiskarne v Zlataru na Hrvaškem. Josip Krmpotič je začel delovati s svojim lastnim podjetjem, prevzemši tiskarno od firme Matteo Clapis, ki ni mogla napredovati. Tako sta delovali v Pulju dve slovenski tiskarni. Prejšnja Tiskarna Josip Krmpotič in dr. se je prelevila v Tiskarno Laginja in drugovi, Clapisova pa je bila prenesena na firmo Jos. Krmpotič. Obe tiskarni sta imeli obilo posla in vsaka svoje odjemalce. Medtem ko je ena izdajala »Našo Slogo« in začasni politični dnevnik, oziroma tednik »Omnibus«, je druga tiskala časopise »Il proletario«, potem »La Terra d'Istria« kot socialistična glasila, potem iredentovski časopis »Il Corriere Adriatico«, katerega je urejeval italijanski časnikar Gino Piva, tedaj italijanski podanik, ter napadal hudo okrajnega glavarja barona Reinleina. Leta 1905. so ustanovili Nemci v Pulju svoje glasilo, dnevnik »Polaer Tagblatt«, katerega je izdajal in subvencioniral Karlo Kupelwieser. List je izhajal v maloštevilnih izvodi in je imel prenehati. Vsled svoje vsenemške tendence ni naletel na simpatije vojaških krogov in avstrijski čutečih veljakov v Pulju in je bil vsled tega obsojen na smrt. Kupelwieser, naveličan plačevati deficit, je prepustil Krmpotičevi tiskarni vse pravice do lista za slučaj, ako ga hoče naprej izdajati. Na ta način je prešel ta list v last tiskarne, katera ga je izdajala vse do polovice novembra 1918. List je bil urejevan sicer v nemškem jeziku in v avstrijskem duhu po uredniku po imenu Čehu, po odgoji Nemcu in po mišljenju objektivnem možu, ki je v listu taktno nastopal tudi za interese slovenskega prebivalstva Istre, odločno pa proti italijanskim aspiracijam. Pri vseh volitvah za državni zbor je zagovarjal dr. Laginjevo kandidaturu pri množšte-

vilnih volilnih vojne mornarice, kar je tudi izdalo nekaj številnega uspeha v prid našega narodnega kandidata za dunajski parlament.

Ko je nastopil vojni odnošaj med Avstrijo in Italijo, 1915., je moralo zapustiti Pulj vsled evakuacije prebivalstvo ne le puljskega političnega okraja, nego tudi vse civilno prebivalstvo iz samega mesta. Tako so morali zapustiti svoj posel tudi stavci, ki so bili zaposleni v puljskih tiskarnah. Vsled tega je prenehala izhajati v Pulju tudi »Naša Sloga« v Laginjevi tiskarni, pa tudi radi tega, ker so bili izgnani oziroma evakuirani tudi uredniki in upravitelji. Morali so iti iz mesta dr. Laginja, dr. Zuccen in drugi, mnogi so bili internirani. Prenehanje »Naše Sloga« v Pulju prav v času, ko je bila najbolj potrebna, je dalo povod tedanjemu vojaškemu šefu na mornariškem admiralatu v Pulju, g. Dragotinu Prici, tedanjemu kapitanu vojnega brodivoja in sedanjemu pobočniku kralja Aleksandra ter zapovedniku jugoslovenske mornarice, da je poklical k sebi v pisarno Josipa Krmpotiča in ga interpeliral, zakaj je prenehala izhajati »Naša Sloga« prav v usodepolnem času za Slované in ali bi se je ne moglo zopet izdajati. Po dobjeni informaciji, da se je to zgodilo vsled evakuacije stavcev in tiskarskega ter uredniškega osebja, je vprašal, ali bi se mogel izdajati hrvatski list naprej, da ne ostane v temi naš narod. Odgovorilo se je g. Prici, da se to more zgoditi le za slučaj, ako se dobijo stavci in čitatelji, ki bi list ne samo stavili, ampak tudi vzdrževali. Na podlagi tega odgovora je g. Prica izjavil, da bo njegova skrb, da tiskarna Krmpotič dobi potrebno število stavcev, list pa čitateljev, glavno da je, da list začne izhajati. Vsled vzpodbude g. Pricice je začel izhajati dnevnik »Hrvatski list« 1. julija 1915. in je v nekaj tednih popolnoma uničil italijanski dnevnik »Il Giornale di Pola«, ki ni mogel več napredovati. Da »Hrvatski list« ni mogel začeti drugače pisati, nego je to dovoljevala civilna in vojska cenzura, je po sebi umevno in je zato bilo nemestno očitjanje v knjigi »Povest Istre«, da je Krmpotič izdajal »Hrvatski list« v avstrijskem duhu. List se je sčasoma osamosvojil, postajal je bolj in bolj zagovornik narodnih pravic in odločno pisal za idejo narodnega edinstva. Bil je za to kaznovan z ustavitvijo za osem dni in potem tudi preganjan z zaplembami, preiskavami itd. Izhajal je do konca decembra 1918., ko ga je zasedna oblast popolnoma uničila, potem ko je še izdajatelj, tiskarja, fakičnega in odgovornega urednika obsodila na trodnevni zapor... seveda pogojno!

Omeniti je treba, da je bila tudi v Pazinu ustanovljena tiskarna Tiskovne društva, ki je izdajala list »Pučki Prijatelj«. Ob času vojske list ni izhajal. Na otoku Krku je obstajala tiskarna »Kurytka«, ki jo je ustanovil pokojni škof Mahnič. V vseh navedenih tiskarnah so bili pionirji našega narodnega preporoda na Primorskem izučeni domačini tiskarji-Slovani, ki so širili tiskarsko umetnost neodvisno od tujih moči.

Od vseh navedenih tiskarn obstojajo danes še Tiskarna »Edinost« v Trstu, »Narodna tiskarna« v Gorici. Gabrščekova v Gorici je bila uničena po granatni za časa vojne, Polić je svojo prodal po vojni, Laginja in Krmpotič sta to morala storiti. Isto se je zgodilo s Tomašičevo tiskarno na Voloskem. Tiskarna Tiskovnega društva v Pazinu je bila sežgana istočasno kot »Narodni dom« v Trstu in drugi naši narodni hrami. Kar je ostalo njene opreme, je bila prenesena v Gorico, kjer je služila kot podlaga za novo tiskarno, katero je ustanovila struja krščanskih socialcev pod imenom »Združne tiskarne«.

Povojni novi veter je odpihal tudi naše kulturno-gospodarske institucije in povzročil velikansko škodo ne samo posamičnikom, nego naši narodni splošnosti, ki je v tem pogledu potisnjena zopet za pol stoletja nazaj.

Razna sodobna vprašanja in razmotrivanja

Zorko Jelincič:

Naša splošna kulturna organizacija po vojni in pregled kulturnega delovanja

Teško, da je svetovna vojna povzročila še pri kakem narodu tako velike spremembe v področju kulturnega snovanja, — kot se je to zgodilo pri našem odlomku naroda. V teh spremembah imamo naravnost šolski primer in dokaz, kako spremembe v enem področju človeškega delovanja vplivajo na druga področja: politični prelom je postavil skoro na glavo naše prosvetne prilike, socialne in gospodarske.

Izseljevanje naše inteligence in nje izločitev iz javnega prosvetnega delovanja je prvo in najvažnejše dejstvo. Slovenski in hrvatski profesorji in uradniki so odšli skoro vsi brez izjeme preko meje. Učitelji so jim sledili v ogromni meri in jim še slede; ostali

del se je pod silo razmer od l. 1922-23. naprej skoro popolnoma izločil iz narodnega prosvetnega procesa. Ostala je le še tenka plast duhovščine in takozvanih svobodnih poklicev: zdravnikov, odvetnikov, inženjerjev. Solstvo, ki mu je manjkala le še krona v vseučilišču, je uničena znana Gentilejeva reforma; zadnji sunek je prejele te dni z odlokom o odpravi dodatnih ur v materinščini. To je drugo dejstvo. Gospodarski položaj našega ljudstva se je ogromno poslabšal. Vojnorošenje in vojna odškodnina sta mu zadali silen udarec. Uvrstitve naše krajine v drug gospodarski sistem, ki je v veliko konkurenco vinskim in sadnim pridelkom zelo žnižal vrednost. Preobilne naše delavne sile že pred vojno niso našle vse zaposlitve v naših mestih; v novih razmerah je še to skoro popolnoma izpustila delovna sila iz kraljevine. — To gospodarska depimiranost našega kmeta in delavca je vzrok, da se ne

morejo razviti močnejša književna podjetja, da ne nastanejo oziroma se ne morejo vzdržati močnejši učni zavodi in druge prosvetne naprave, — predvsem ne morejo priti prav do veljave naša prosvetna društva. Tudi onemogočujejo te prilike, da bi imele širše plasti dostop do srednjih in višjih šol, oz. da bi se jih večje število udeleževalo temeljitejšega pouka. Velike gospodarske skrbi so našega človeka popolnoma zaokupirale ter desinteresirale na prosvetnem delu.

Naše kulturno središče je bolj kot kdaj poprej — Ljubljana. Tu je naše najpomembnejše solstvo z vseučiliščem, tehniko in glasbenim konservatorijem vred; tu so največja knjižna založništva, narodne galerije, gledišča itd. Tu so zbrani naši znanstveniki, književniki in drugi umetniki, ter kulturni delavci. Politična meja nas je do sedaj ločila malone kot kitajski zid od tega kulturnega žarišča.

Ta osnovna dejstva je treba imeti v vidu, ako primerjamo stotine knjig, izšlih v Sloveniji, z našim knjižnim uboštvom, neštivilno pojavov visokega kulturnega življenja, ki jih pri nas povsem pogrešamo: koncerti, umetnostne razstave, umetnostne produkcije, novi umetnostni pokreti, knjižne in idejne novosti, nove znanstvene tečevine, nove ekonomske formacije, različni socialni pokreti itd. so naši kulturni javnosti nepoznane stvari. Pač pa imamo razmeroma razširjeno časopisje, ljudsko knjižništvo, društveno življenje itd. — Zaključek je jasen: naše kulturno delovanje ni ustvarjanje novih izvornih kulturnih vrednot (izvirno stvariteljne elite skoro nimamo), pač pa kulturna propaganda, prosvetljevanje najširših naših plasti. Naša kultura je kultura našega kmeta in delavca.

Na znanstvenem polju, lahko rečemo, da nam je povojna doba prinesla toliko kot nič, če izvzamemo **Drago Godinova** «Idealizem». Vsa druga dela, vsaj večina, zasledujejo druge, neposredno praktične cilje, bodisi kot propagandne, bodisi v vsakdanjem življenju porabne gospodarsko-socialne in pravne spise. Naj jih le približno omenimo: **Godina: Meulajne zadruge; Rusija: Gospodarska čitanka; brošure o vojni odškodnini**. Od l. 1923. izhajata dve gospodarski reviji: «**Gospodarski vestnik**» in «**Gospodarski list**», «**Istarska Riječ**» je dobila revijalno prilogo «**Narodni gospodar**». «**Konsumne zadruge za Trst, Istro in Furlanijo**» izdajajo svoj vestnik «**Zadrugar**» tudi v slovenskem prevodu. — Na pravnem polju je izšel «**Voljni zakon**», «**Zakon o pokrajinski in občinski upravi**» ter še nekaj drobnih stvari. «**Pravni vestnik**» je edina revija v tem področju. Časniki, časopisi in koledarji posvečujejo stalno svoj prostor tudi gospodarstvu, pravoslovju in v manjši meri tudi drugim vedam.

— **Janko Kraljeva** «**Socialna čitanka**» je osamljen pojav v tem področju. — Pozabiti ne smemo na pedagoškem polju lepih naporov našega učiteljsstva, ki je v tej dobi privedlo vse učne knjige za ljudsko šolo, t. j. pet čitank za jezikovni pouk, **Abecednik**, **Računice** za vse razrede, **Deloma** spada sem in «**Zgodovina Italije**». — Na jezikoslovnem področju so izšla sledeča dela: **Valjavac, Slovensko-italijanski besednjak**, **Marica Stepančičeva, Italijanska vademecum**, **Ferdo Kleinmayr, Italijanska slovnica**, **Josip Bandedj, Italijanščina za Slovence**.

Naš leposlovnih knjižni trg je bil silno reven; založništva so skoro popolnoma odpovedala, ako izvzamemo periodične publikacije «**Goriške Matice**» in «**Mohorjeve družbe**». Najpomembnejše založništvo je «**Narodna knjigarica in tiskarna**». Naj navedemo le **Manzoni-Budalove** «**Zarocene**», ter vrsto del za naše podeželne odre: **Bevkove enodejanke** «**Burke in šalji prizor**», **Bevkov** «**Bedak Pavlek**», **Silvestrove** «**Kuplete**». — «**Nova založba**» v Trstu je izdala **Bevkovega** «**Tatiča**» in «**Paracna**». — «**Edinost**» pa **Križanovske** «**Vovkova**» «**Moč preteklosti**». Če omenimo še dve delci v založbi «**Malega lista**» ter **Pahorjevo** «**Medvladje**» v samozaložbi, smo navedli malone vse pomembnejše.

Zelo važno v našem javnem življenju je bodro delovanje dveh založništev periodičnih publikacij: **Goriške Matice** in **Goriške Mohorjeve družbe**. — «**Goriška Matica**» je začela s publikacijami leta 1919., z letno tremi knjigami; letos jih je izdala pet. Število knjig, ki je šlo med naše ljudstvo, dosega skoro 400.000 (štiristo tisoč). Doslej je izdala trindvajset knjig. — «**Goriška Mohorjeva družba**» je še mlado podjetje. Začela je s publikacijami l. 1925. in je izdala do sedaj osem knjig. — Naj omenimo še periodične publikacije in koledarje. «**Jadranski almanah**» je izšel le dvakrat. «**Vedež**» je že star koledar naše povojne dobe, «**Frantina in Jurina**» je doživljal letos zaplenitev; **Koledar** «**Edinosti**», **Čukov koledar**, **Ljudska pratika** in **Goriška pratika**, — «**poté se v vrstia**».

Pogled na časniško in revijalno — olje je dokaj ugoden — vsaj če sodimo po številu. «**Mladika**», književni in družinski list, izhaja od l. 1920., a je od l. 1923., ko se je preselila v Jugoslavijo, skoro brez pomena za nas, ker je predraga. «**Njiva**» ni doživela niti celega leta; pravtako ne «**Prosveta**». — «**Jadranska**» in «**Slovenka**» sta se l. 1923. združili v «**Črni svet**», leposlovno in žensko slovensko glasilo. Mladinski list «**Novi rosi**» izhaja že od l. 1921. «**Mladik**,

Istranin» kot mladinska priloga «**Istarske Riječi**» je pričel izhajati l. 1925. **Pravtako dijaški glasili** «**Naš glas**» in «**Rast**». — **Katoliško društveno glasilo** «**Naš čoln**» je začelo l. 1924. — **Humoristični list** «**Čuk na palci**» pa l. 1922. — **Stanovsko-strokovni** «**Učiteljski list**» izhaja že od l. 1920.; blizu takrat je začelo izhajati tudi «**Glasilo društva svečnikov sv. Pavla**».

Tudi med slovenskimi in hrvatskimi političnimi glasili je opažati precejšnjo nestalnost in spremenljivost. «**Edinost**», dnevno glasilo našega ljudstva in edinstvene politične organizacije, današnjega jubilarja, skoro ni treba, da ga omenimo, predobro je poznano. «**Goriška Straža**» je bila od začetka do l. 1923. skupno glasilo, nato je uskočila v strujarski «**katoliški**» tabor. «**Novice**», edinstveno tedensko glasilo, izhaja od leta 1923. — «**Mali list**» je iz iste dobe in izhaja v Trstu. — «**Delo**», komunistični tednik, je bil zatrt zadnje čase. «**Nova doba**», iz italijanščine prevajan tednik, glasilo «**slovenskih**» fašistov, je zmrazilo preteklo leto. — «**Istarska Riječ**», hrvatsko glasilo edinstvene politične organizacije, nadaljuje delo predvojnega «**Naše Sloge**». «**Pučki prijatelji**» je glasilo razkolniške «**katoliške**» stranke.

Na glasbenem polju imamo zaznamovati dve zbirki: **Srečko Kumarjevo** «**Mladinske pesmi**» in **Viktor Šončeve** «**Prve plamene**» v založbi «**Zveze slovenskih učiteljskih društev**».

Naši slikarji: **Pilon**, **Spazzapan**, **Cernigoj**, **Čargo** so dosedaj nastopali le po raznih italijanskih razstavah ali pa po razstavah v inozemstvu.

Pogled na področje ljudskega izobraževanja je zelo zanimiv in poučen, deloma žalosten.

Solstvo je pač najvažnejša socialno-kulturna naprava. Naš narodni šolski inventar iz l. 1914. kaže sledeče stanje: 287 slovenskih ljudskih šol s 537 razredi, popolno gimnazijo v Gorici, realko v Idriji, moško in žensko učiteljske v Gorici, trgovska šola v Trstu, ter pojme obrtnih in meščanskih šol. Po vojni se je slika spremenila: število ljudskih šol se je nekoliko skrčilo, ker so se šolske zgradbe le počasi vzpostavljale; od vseh slovenskih srednjih šol so ostale le: realka v Idriji in nižja gimnazija, ter učiteljske v Tolminu. Gentilejeva reforma l. 1923. je slovensko ljudsko šolo odpravila, pustila je le še slovensko štino kot predmet v dodatnih urah; l. 1925. je vzela še to. Ista reforma je odpravila gimnazijo in realko v Idriji ter učiteljske. Sedaj so še zadnji ostanki teh, ki ugasnejo v kratkem: v Idriji je še zadnji razred realko, gimnazija je že ugasnila; v Tolminu so še štirje višji razredi učiteljske, ki bo postopoma, z vsakim letom po en razred, izginilo oz. se spremenilo v italijansko gimnazijo. V Vidmu so kot provizoričen tečaj štirje paralelni razredi k italijanski tehniški šoli. S tem je pregled tega najvažnejšega polja javnega življenja čisto na kratko podan.

Takoj po vojni je začelo društveno delovanje v znamenju obnavljanja vseh predvojnih organizacij. Do sedaj smo mogoče vsaj številčno dosegli predvojnno stanje, seveda preko velikih potreb in gibanj — vendar s stalnim napredovanjem. V leto 1921.-22. pada najvažnejše javno prireditveno delovanje, vendar je ostalo še mnogo organizacij neobnovljenih. L. 1923. se je vse slovensko učiteljsko (okrog 800) odstavilo od društvenega delovanja. Nedvomno je ta ukrep silno ošibil vso društveno organizacijo, ker jo je zvalil vso na ramena kmečkih in malomestnih slojev. Odpomoč je vsaj v neki meri nudila ustanovitve raznih zvez društev, ki pada skoro v isto dobo: na jesen l. 1922. — tako «**Zveze prosvetnih društev v Gorici**», «**Prosvete**» v Trstu, «**Prosvetne zveze**» v Gorici, «**Zveze telovadnih društev v Trstu**», **Sportno združenje v Trstu**, **Zveze mladinskih društev v Trstu**. Od te dobe je sledil neznan, soliden porast društvenega delovanja, že prilagojenega novim razmeram. Začetkom l. 1924. je bila na Goriškem ukinjena velika večina prosvetnih društev, pol leta nato je bil razširjen na naše pokrajine italijanski društveni zakon, oziroma varnostne določbe, ki društveni zakon nadomestujejo. S tem je bilo omogočeno bolj prosto društveno snovanje, ki se je res stalno pointenzivljalo od te dobe, v kolikor ga niso ovirale stalne prepovedi javnih prireditev. Tako da danes njih število precej presega tristo, v kolikor moremo precej gotovo domnevati. Značilno je za povojno dobo, da je sportno delovanje silno porastlo, medtem ko je telovadno udejstvovanje v veliki meri propadlo.

France Bevk:

Književnost pri nas

Ob gorenjem naslovu mislim na književnost po vojni v onih krajih s slovenskim prebivalstvom, ki danes pripadajo Italiji. Pred vojno vemo, kako je bilo. V razvoju vsake književnosti moramo upoštevati tri čimtelje.

Pisatelja, ki piše, založnika-knjigotrdca, ki zalaga in prodaja knjige, in pa kupujoče ter čitajoče občinstvo. V predvojnih časih nam kupujočega in čitajočega občinstva ni manjkalo. Saj smo znani kot najbolj načitan del naroda. Revije in založniki na drugi strani meje trdijo, da je šla dobra tretjina vseh knjig in revij na bivše primorsko ozemlje. To govori dovolj častno za nas. Glede založništva smo bili na slabšem. Kot resen založnik iz tedanjih dni prihaja v po-

štev edinole Andrej Gabrček v Gorici, ki je s svojimi izdajami obogatil posebno naše prevodno solstvo. Poleg njega so izdale po nekaj knjig tudi Narodna tiskarna v Gorici in tiskarna «**Edinosti**» v Trstu. Kar se tiče pisateljev, smo se lahko merili z vsemi ostalimi slovenskimi pokrajinami v isti meri kot glede čitajočega občinstva. V Gorici so izhajale znanstvene revije, ki so stale na prvem mestu, iz naše srede je izšlo lepo število pisateljev (in pesnikov) mlajše generacije, ki smo jih srečavali in jih še danes srečujemo na prvih mestih leposlovnih in znanstvenih revij ter knjižnih izdaj.

Po mučnem premolku med vojno in po zmeđi dni po vojni se je spremenilo marsikaj. Akotudi so dvočlani naroda, ki žive na mestu, kjer se dva člena verige narodov drgneta med seboj, navadno najagilnejši, moramo vendar priznati, da smo nazadovale.

Tiste žive slike, ki se je najbolj zanimala za lepo slovensko knjigo in je bila nekaka idealna agitatorica zanjo — srednješolskega dijaštva — ni več. Hipno blagostanje prvih povojnih let, ko ni šlo tako trdo za denar, kot gre danes, se tudi noče več povrniti. Akotudi so naši ljudje že navajeni na knjižno duševno hrano in radi odrgrajo liro za ta užitek, se vendar-le z rastočo draginjo in rastočo gospodarsko krizo v naših krajih opaža leto za letom večje padanje kupovalcev knjig in naročnikov književnih in znanstvenih revij. Ko se bo pomanjkanju denarja pridružila še druga nezgodna posledica, ki bo izvirala iz postalitajenčenja naših šol, da naša mladina ne bo znala — v kolikor domača hiša ne bo nadomestila šole — gladko slovensko brati, bo v tem oziru še slabše. Potem ljudje sploh ne bodo več kupovali knjig.

Tej črnogledosti moramo pa vendarle pristaviti, da ima skoraj slednja slovenska hiša po en časopis na mizi in da nudi v mnogih vaseh društvo vsem vaščanom obilo književne hrane. De dejstvo, da se vzdržuje pri nas toliko časopisov, poleg gospodarskih, političnih, tudi «**Novi rod**» in «**Zenški svet**», in da so skoro v slednji hiši knjige ene izmed goriških književnih družb ali pa tudi obojne, govori dovolj jasno, da ima naše ljudstvo še vedno več zavesti in kulture nego denarja. Škoda le, da se je sicer zelo dobro urejavana «**Mladika**» radi visoke naročnine tako odtujila.

Kar se tiče založništva, smo danes tudi na slabšem. Založnika, kakor je bil A. Gabrček, ki je mesec za mesecem dajal nove knjige na svetlo, nimamo več. Prezreti ne smem obeh goriških književnih družb, ki izdaja skupno 8-9 knjig na leto v tolikih izvodih, da pride nad 100.000 knjig v naše domove. Tege poprej ni bilo. Medsebojna konkurenca je prignala pri nas te knjige k slabi kakovosti, cene in števila tako visoko kot še nikoli in se zdi, da bo šla še višje.

Poleg teh pa izide le malo drugih knjig. Če ne upoštevamo raznih koledarjev. Vsega skupaj 12 knjig na leto — vsak mesec ena. To pa je za nas premalo. Kot resna založnica, ki se je tudi ustanovila v ta namen, bi teoretično prišla v poštev poleg zgoraj omenjenih družb samo «**Naša založba**», ki se prekrsti v «**Jadransko založbo**». Izdala par lepih knjig in spravila na svetlo tudi drugi del Valjavčevega slovarja. Nekaj pomembnejših knjig, med temi tudi lepo izdajo prevoda Manzonijevih **Zarocenev**, je izdala tudi Narodna tiskarna z Narodno knjigarno v Gorici, da ne prezremo onih, ki so izšle v Trstu, med temi posebno **Pahorjevo** — izvirno delo «**Medvladje**». Pa smo pri koncu. Založbe, ki bi vedno in sistematično mesec za mesecem izdajala knjige, ni. Vzroki so najbrže različni. Premajhen književni trg, pomanjkanje denarja in morda tudi — zmisla. Ta beseda pa samo mihogrede, zakaj če pomislimo, da se danes dobre slovenske knjige proda v štirih mesecih, ko izide, samo 600-800 izvodov, se ne čudim današnjemu zastoju glede izdajanja tostran in onstran meje.

Zadnja točka so — pisatelji. Res smo lahko ponosni, da je ravno naš del naroda, če upoštevamo tudi **Notranjsko**, dal mnogo moč, ki so zadnja leta vtisnili pečat slovenski književnosti in ki po večini še danes zavzemajo častno mesto med onimi slovenskimi leposlovci, ki res kaj delajo. Ti so sicer naši po duhu in po srcu, toda kruh jih je zanesel drugam. Če hočemo seštet leposlovce, ki so bili tu rojeni in tu živé ter se dejanski kot taki tudi udeležujejo, ne rabimo vseh prstov ene roke. Sicer to ni škoda. Kdor ne živi med nami, za slovensko besedo ni izgubljen. Pri založniških razmerah tudi ne trpimo na pomanjkanju rokopicov, saj se tisti redki ponujajo svoje rokopise preko meje in jih navadno — ne oddajo. Bolj škoda bo, in to vidim že vnaprej, da bo v bodoče naš del naroda težko lahal narodni skupnosti kakega pomembnejšega leposlovca. Srednjih šol nimamo, ljudskih šol že tudi več ne; to so pa veliki, ki tviigajo talente iz globin. Morda se pa motim. In prav vesel bi bil, da bi se motil.

To je samo par glavnih potez. O tem bi bilo mogoče pisati obširneje in kritično tudi, a je meni nemogoče, ker sem pri listih in založnikih kot pisatelj ali urednik tudi osebno sodeloval. Vendar bi nam bil tak obširnejši kritičen pregled naših revij in «**knjižnih izdaj prav dobrodošel**. Pa naj ga kdo napiše, jaz mu bom hvaležen.

A. Kozman:

Ljudsko gledališče v Gorici

Vojna vihra je pobrala skoro vse gledališke ustanove, ki smo jih imeli pred vojno juljski Slovani. Povojna doba pa nam je pobrala pravo gledališče v Trstu. Ista povojna doba pa nam je prinesla skoro neverjeten razmah gledališkega diletantizma v naših družtvih. Danes skoro ni družtva med nami, ki bi ne privedlo vsaj enkrat na leto dramske predstave. Več naših poželjskih društev uprizarja celo redno večkrat na leto gledališke igre. Nekatera

društva so morala radi razmer prekiniti svoje plodonosno delovanje na gledališkem polju. Po ravno zadržani poti pa koraka na gledališkem polju «**Dramsko društvo**» v Gorici.

Upoštevajmo vse okoliščine žitja našega življa, predvsem družabnega, društvenega in sploh prosvetnega delovanja, in videli bomo, da ogenj idealizma, nesebičnosti in požrtvovalnosti ustvarja — velika dela. Velika dela? Da res velika dela! Kajti če pomislimo, da je v stanu danes «**Dramsko društvo**» v Gorici postaviti vsakih 14 dni redno eno premijero na oder, moramo reči, da je to — veliko delo. Vedeti moramo, da so naši igralci večer za večerom, kljub trudopolnemu dnevnomu delu za svoj obstanek in kruh, na odru pri vajah in si morajo še od časa za počitek odrgrati nekaj za učenje vlog. Razen igralcev so vsi društveni funkcionarji z vsem svojim prostim časom na razpolago. Pomisliti moramo, da vsi delajo brezplačno, kajti le tako je mogoče kriti z dohodki predstav in z društveno članarino velike stroške za uprizarjanje iger. Vsaka uprizaritev je pa združena z ogromnimi stroški in društvo ne dobiva od nobene strani posebnih podpor. Le par denarnih zavodov, katerih vodstva razumevajo tako kulturno stremiljenje, podeljuje letne podpore, ki so dosedaj zadostovale za uravnovešanje društvene bilance.

V letu 1920. se je pričela «**križeva pot**» našega ljudskega gledišča. Takrat se je zbrala majhna družba diletantov in pričela z dramskimi vajami. Ta družba pa je bila brez strehe. Sedanje gledišče v Trgovckem domu je bilo porušeno. Diletantška družba pa ni mirovala in kljub takratni povojni lobi sebičnega materializma in osebnega kristolovstva se ji je posrečilo uprizoriti v gostoljubnih Biljah in gostoljubni Ajdovščini Meškovo dramo «**Mati**» Nato je ona diletantška družba uprizorila še **Finžgarjevo** «**Verigo**» v Prvačini, Solkanu in Kanalu.

18. februarja 1922. je pa posetila ista družba gledališko dvorano Trgovskega doma Taliji z uprizoritvijo **Finžgarjeve** drame «**Razvalina življenja**». Te uprizoritvi so prisostvovali predstavitelji vseh naših kulturnih in prosvetnih organizacij in zastopnik vlade comm. Maggioni. Za tem je šlo čez naš oder veliko število dobrih dramskih del. Diletantška družba se je v tem času preosnovala v «**Dramski krožek**» in slednji, v poletju 1924. v «**Dramsko društvo**». V poletju 1924. in 1925. sta se vršila dramska tečaja, ki sta postavila temelj današnjemu ljudskemu gledišču. 14. decembra 1924. je društvo praznovalo svoj prvi jubilej, t. j. uprizaritev 25. predstave. Za to slavnostno priliko je bilo podano **Canekarjevo** «**Pohujšanje v dolini Sentflorjanski**». Upajmo, da bodo v dogledno časa stopili naši vrlji igralci pred javnost v stotici. Če priračunamo k samostojnim nastopom «**Dramskega društva**» se gostovanja njegovih članov pri drugih društvih, nadalje uprizaritve **Miklavčevih** in **Silvestrovih** večerov, dobimo visoko aktivno postavko kulturnega aktivnega udejstvovanja.

Naše gledišče si je z svojim stalnim delovanjem pridobilo takozvano stalno gledališko publiko. Teje se ima zahvaliti, razen igralcem, v veliki meri za svoj razmah in obstanek. Prepričani smo, da bo znalo občinstvo ceniti trud «**Dramskega društva**» in da ga bo i v nadalje zvesto podpiralo s svojo prisotnostjo pri predstavah.

Važno dejstvo za obstoj gledališkega odra je tudi ljubezen občinstva do «**odra**». Tudi v tem pogledu se je «**Dramskemu društvu**» posrečilo odstraniti vse ovire. Danes vidimo, da se občinstvo v gledališki dvorani čuti intimno in da je premagalo vse napake slučajnega obiskovalca gledišča ter si prisvojevilo vse vrline stalnega gledališkega obiskovalca. Dokaz temu je povpraševanje občinstva po pogostejših uprizaritvah in ljubezen in zanimanje, ki ju izkazuje nastopajočim igralcem.

Kakor bi pa rado društvo ugodilo splošni želji po pogostejših predstavah, žalobog želji ne more ustreči. Da bomo to dosegli, moramo odstraniti še velik kup ovir — predvsem pa ovire na tehničnem polju. Za vse to pa je treba denarja in zopet denarja. Danes pa mora «**Dramsko društvo**» s svojimi skromnimi sredstvi še paziti, da se preživi in preskoči meje normalnega razvoja.

L. K.:

Razvoj sportnega gibanja med našim narodom pred vojno in po njej

O sportnem gibanju med našim narodom v Juljski Krajini v predvojni dobi pač ne moremo govoriti. Med tem ko so drugi narodi že takrat agilno delovali na sportnem polju in se udeleževali v raznih panogah sporta, se je pri nas šele v majhni meri začelo sportno življenje.

Bilo je leta 1907., ko so se tržaški kolezarji združili v enotno društvo «**Balkan**», katerega konkurent je postalo po nedolgem času **Kolesarsko društvo** Vrtojha. Kolesarstvo je bila torej prva panoga, ki si jo je naša mladina izbrala za pričetek sportnega delovanja. K razvoju te panoge sporta je mnogo pripomogla tudi naša današnja slavljanka «**Edinost**», ki je l. 1924. razpisala kolesarsko dirko za kupo. Za to kupo sta se vršili do sedaj dve dirki, l. 1924. in 1925. Da se pa nismo že pred vojno pričeli primerno razvijati na sportnem polju, je krivo dejstvo, da smo imeli takrat obilo telovadnih društev, ki so skrbela in zadostovala v vsakem oziru za fizično krepitev naše mladine. Ostali smo radi tega do povojne dobe samo s to sportno panogo, za katere razvitek sta skrbela zgoraj omenjeni društvi. Po-

vojna doba nam je prinesla kakor v vsem drugem tudi v tem preobrat. Ko so bila naši mladi odvzeta telovadna društva, si je ta, v strahu, da ne ostane brez fizičnega razvedrila, poiskala brez odlašanja drugo pot, ki jo je dovedla polagoma do sportnega življenja. Začelo se je s snovanjem nogometnih odsekov, ki so se začetkom s težavo obdržali, a so pozneje pričeli izborno delovati. Prvi uspehi teh odsekov so se začeli pojavljati in v veseljem smo sledili temu razvoju. Spominjamo se, s kakim navdušenjem so se odigravale prve tekme, pri katerih smo takoj opazili trdno voljo, s katero so se naši nogometarji oprileli dela, gotovi, da bodo lahko v doglednem času pred širšo javnostjo pokazali svoj častni napredek. Kot prve tekmovalce smo imeli takrat **Prosveto-Opčine**, **Adrijo-Trst**, **Obzor** in **Skaš**, kmalu so jim pa sledile številne druge čete. Tako je prišel nogomet do popolnega razvoja. Kot vzpodbuda nogometarjem so bile lansko leto odigrane tekme za kupo gosp. Alojzija Povha, pri katerih je zmagala kot znano S. D. **Adria**, takrat najmočnejša nogometna četa, ki je pa imela v četi «**Obzora**» odločno nasprotnico. Tudi druge čete so že takrat pokazale svojo veljavo, niso pa dosegale moči omenjenih. Sedanja stanje naših nogometnih čet nam je jasno razvidno iz ravnokar se vršelih prvenstvenih tekem, katerih se udeležuje sedemnajst čet. Po dosedanjih rezultatih smemo brezdvomno pričevati med naše najboljše čete, četi **Obzor** in **Adria**, **Trst**, ter **Olimp-Opatija**, katerim sledijo goriški četi **Sparta** in **Volga**.

Kakor moški nogomet, tako se je začela med žensko mladino v povojni dobi širiti rokmetna igra, **Hazena**. Prve poizkuse za ta pristno slovenski sport nam je dal ženski odsek M. D. **Prosveta-Trst**, kateremu so neposredno sledile članice S. D. **Adrije**. Če smo pri nogometarjih beležili dobro voljo, moramo pri hazenašah beležiti jekleno voljo, s katero so se oprilele dela v dosegu zaželjenih uspehov. Z rednimi vajami, ki so se vršile skoro vsako jutro ob 5. zjutraj ali še prej, smo mogli po kratkem času treh mesecev postaviti na igriščo dve izurjeni četi. Ni pa ostalo pri teh. Tekmovanja, ki jih je razpisalo **Sportno Udruženje**, so videla nastopati tudi mlajše čete, ki so se — kot prve — izborno izkazale. Kot vodnica čet stoji danes hazena S. K. **Olimpa** iz **Opatije**, kateri sledi sedmorica **Adrije**, krita po četah **Prosvete**, **Sparte**, **Zarje**, in dr. Skupno razpolagamo v **Juljski Krajini** z 8 družinami hazene. V zadnjem času so te čete odigrale več tekem z jugoslovanskimi družinami, v katerih so častno branile svoje barve in izšle večkrat kot zmagovalke.

Zadnja panoga, katere smo se lotili, je bila lahka atletika. Tudi tu kakor v drugih odsekih smo dobili dobre moči. To so nam pokazali lahkoatletični mitingi, na katerih smo dosegli uspehe, s katerimi bi se lahko marsikdo ponahšal. Upoštevati moramo pri tem posebno to, da so naši atleti pri letošnjih tekmovaljih nastopali skoro brez vsake alenacije, kar nam zagotavlja, da bomo imeli pri prihodnjih mitingih na razpolago gotovo rutinirane moči. Da smo dosegli v povojni dobi našega sportnega delovanja že tako povoljne uspehe, gre v prvi vrsti priznanje našim sportnikom, ki so kljub temu, da niso od strani našega občinstva dobili skoro niti najmanjše materialne podpore, vztrajali pri začetem delu, dobro se zavedajoč, da delajo v čast svojega lastnega naroda. Danes pa, ko imamo svojo osrednjo organizacijo, gledamo s ponosom na naše sportno gibanje, svešči si, da mora to obroditi uspehe, ki bodo delali čast ne samo nam Slovanom **Juljske Krajine**, temveč tudi celi naši domovini.

Dr. Boris Furlan (Trst):

Cankarjev „Hlapec Jernej“ v luči pravne filozofije

Zgodovino človeštva moremo označiti kot neskončno hrepenenje po uresničenju idealnih vrednot: človekovo življenje v malem kakor življenje narodov in človeštva v velikem so vedno ponavljajoči se poizkusi se približati temu večno bežečemu, nedosegljivemu idealu. Postopno uresničenje ideje pa je mogoče samo v večnem boju, v neprestanem premaganju in trpljenju.

Tak boj in trpljenje za idejo nam je narisal Cankar v hlapcu Jerneju, tem tragičnem simbolu slovenskega naroda. Ideja za katere uresničenje se bori hlapec Jernej, je nova oblika pravičnosti, ki je v popolnem nasprotju z vsem, kar smatra obstoječi red za dobro in pravično.

Kakor je vsako umetniško delo le poizkus uresničiti idejo lepote, tako je tudi vsak pravni red poizkus uresničiti idejo pravičnosti. Ti poizkusi se morejo več ali manj posrečiti in se morejo tudi popolnoma onesrečiti. Pravna ureditev na pr., ki bi zanikala kakemu posamezniku ali celemu narodu pravico do svobodnega udejstvovanja, do ustvarjanja ene oblike življenja, ki jo smatra kot nalogo lastnega obstoja in ki je po splošnem principu mogoča tudi s soobstojem vseh drugih svobodnih bitij, taka ureditev bi bila zanikanje pravičnosti in oni, ki bi ubogali takim zakonom, bi sicer ravnali zakonito, a krivično; s takim ravnanjem bi se oprostili vsake pravne odgovornosti, a bi si istočasno naložili mnogo hujske odgovornosti pred zgodovino človeštva, katerega svobodni razmah k vedno popolnej-

kim oblikam stvarstva bi bil začasno za-

držan. Vsaka nova ideja je revolucionarna, vsako novo pojmovanje o ureditvi medse-

bojnega razmerja človeških bitij je in mora biti v nasprotju z obstoječim redom; šele ko mu mučeniki ideje priborijo splošno priznanje, tedaj se tega novega nazora polasti pozitivna zakonodaja, predpisujoč ga kot splošno normo ravnanja.

A življenje ne more mirovati, sicer bi prenehalo biti življenje; hoče se mu novih ciljev, novih obzorij in po vsakem takšnem naporu, ko je človeštvo mislilo, da je končno uveljavilo in za vselej rešilo problem pravičnosti, se izkaže, da ta rešitev ni končna, ampak samo predpogoj novih in višjih nalog, ki čakajo človeštvo.

Pioniriji novih idej pravičnosti pa so in morajo biti v večnem nasprotju s pisanim pravom, ker oni predstavljajo bodočnost, to pa preteklost, ki je najhujši sovražnik bodočnosti. Radi tega ne smemo nikoli iskati v pisanim pravu absolutne pravičnosti in tudi ne morda onega prava, ki bo jutri uzakonjeno.

V tem konfliktu nove ideje pravičnosti, ki hoče v življenje, s pisanim pravom preteklosti, obstoji tragedija hlapca Jerneja, ki absolutno ne more razumeti, katera posvetna postava je naredila, da ni zemlja tistega, ki jo je obdelal, ampak onega, ki ga pokliče dedno nasledstvo za gospodarja.

ga značaja ne klonijo, oni zmagajo ali se zlomijo. Jernej ne bo mogel nikoli razumeti studentovih besed, da je pravica ustvarjena za tiste, ki so jo ustvarili, tako je prežet od svojega ideala pravičnosti. Kakor ostane on družbi nerazumljiv, tako tudi on ne razume njene govornice. «Govori po pameti, pa te bom slišal in razumel in ubogal,» pravi mlademu Sitarju, ko ga ta podi od hiše. Z vsa silo, do konca v «hudih sanjah», se brani Jernej temu spoznanju, ki bi pomenilo konec njegove osebnosti. In vedno više se stopnjuje ta tragika, ko terja končno od Boga svojo pravico: «Ne bom prošil in ne bom jokal, moja pravica je božja pravica; kar je sam ustanovil, ne bo razdral, kar je govoril, ne bo tajil Dolžnik je moj; ne klečim pred njim, stojim in terjam!»

Besede, ki jih izreče župnik Jerneju, so sodba družbe nad vsakim predhodnikom, nad vsakim mučenikom novih idej. «Stran, nevernik, stran bogoklelnik». In še vsak predhodnik bo moral izpiti kakor Jernej do konca čašo gorjupa. A nad tem trpljenjem stoji neomajni in neomadeževani ideal pravičnosti, katerega hoče Jernej podariti človeštvu. Cilj prava je postopno uresničenje in uveljavljanje te ideje pravičnosti, tega ideala čiste skupnosti kot svobodnega združenja svobodnih, ravnopravnih bitij. Ta ideja je merilo, po katerem moremo presoditi konkretne pravne naprave in dejanja posameznikov. Da se pa more postopno uresničiti v realnem življenju, je potrebno, da tako verujemo vanjo, kakor je veroval hlapec Jernej, in da ohranimo to vero čisto in neomadeževano, naj bo sedanjí videz življenja še tako protivni, kajti ta vera, ki more premakniti gore, bo tudi storila, da hlapcu Jerneju ne bo treba več iskati svoje pravice.

Dr. F. Mikuletič:

Pri slavnostni mizi
(„Edinost“ v luči svojih šegavih kritikov)

Redke so postale prilike, ko se lahko usedemo k veseli, slavnostni narodni mizi. Zato sem prepirčan, da se bo ves naš narod zbrano udeležil svečanosti, ko slavimo redke jubileje v življenju časopisa in s ponosom pokažemo, da je bil in je ta list, ki je poleg uradnega «Osservatore Triestino» najstarejši in deželni, naš list, da je bil in je slovenski, najbolj slovenski list.

Vidim nas v duhu zbrane okrog mize, vse, stare in mlade; že so se vzdignili razni več ali manj poklicni gromovniki, potrklali važno z nožem na kozarec od šampanja — zakaj si ne bi pri taki priliki privoščili šampanja? — ter izrazili svoje čestitke naši dični, ljubljani «etki Edinosti». Pobožno smo vse poslušali; mi mlajši tam ob doljnem koncu mize postajamo tudi živahnejši, začne se vesel pogovor. Predmet pogovora je seveda slavljenka.

Začnem jaz: «Prvi moj spomin na «Edinost» sega v moje osmo ali deveto leto. Takrat sem bil res še zelo mlad. Bilo je ob neki ne ravno redki priliki, ko je moj preljubi oče zopet enkrat krotil moj neubogljivi duh s tem, da je otepal moje telo z leskovo. Ne vem, če se mi je godila krivica ali pa je bila pravica v obliki švigačoče šibe preostra, skratka začutil sem potrebo protestirati. In tedaj sem se spomnil «Edinosti». Od kod sem jo imel v glavi, ne vem več. Vem pa, da je bil to pojem moči, nekaj nedolžnega, splošnega. Kakor so Rimljani imenovali Rim same «urbs», ali pa kakor se imenuje sv. pismo samo «knjiga», tako približno je bila «Edinost» pri meni sploh pojem tiste moči, ki jo vsebuje časopisje. In izrekel sem oster protest proti očetu: «Dal vas bom v «Edinost!» Spominjam se samo še tega, da je ta protest dosegel ravno nasproten uspeh: leskova je pela po meni s podvojenjo silo. Ali pa je bil to samo prvi, neposredni uspeh tega neobjavljenega protesta, uspeh, kakršnega je doživel pozneje marsikateri objavljeni protest?

— Oglasi se drugi: «Tudi moj prvi spomin na «Edinost» je v zvezi z nekim protestom. Bil sem v drugi gimnaziji in tedaj nam je prišel v roke neki zakoniti nemški list s Koroškega, ki je v majhnem člančiču zaškval naše Korošce, kako slabo govore slovenski. Strašno smo bili užaljeni — jaz in nekateri sošolci. Kaligrafično smo prepisali člančič in dodali na koncu sledeči stavek: «Protestiramo proti takemu blatenju našega naroda». S pobožnimi čustvi smo nato vse poslali na uredništvo z opazko, da smo pripravljene tudi kaj plačati za objavo. (Zlati časi, kaj ne, gospod urednik?) Kako smo čakali! In res: Čez nekaj dni je «Edinost» prinesla naš člančič; samo konec je bil predručen. Glasil se je takole: «Tu se kaže slavna nemška kultura v pravi bengalični luči, katera meče globoke sence na buče nemških kretnin na Koroškem!» (Glej «Edinost» iz leta 1899.) Kako mi je ta konec imponiral! To je bila moja prva žurnalistična sola.

Oglasi se tretji: «Pustimo take spomine, povejmo si raje kaj drugega. Odkar se spominjam, smo vedno «šimfali» na «Edinost», najbolj pa smo «šimfali», — čudno — če jo enkrat v kavarni nismo dobili v roke. Ni ravno lepo, da tako ravnamo s to našo ljubljanko, ki je skromna in dobra kakor domači kruh, vendar pa vam bom povedal slučaj, kjer je to šimfanje zavzelo res duhovito obliko: Spominjate se mogoče, kako dolgo je bil Lev Tolstoj bolan pred svojo smrtjo. Tedne in tedne je ves kulturni svet s trepetom čakal na vesti iz Jasne Poljane. Tedaj se je našel hudo-mušnež, ki je vprašal: «Zakaj Tolstoj toliko časa umira?» In odgovor je bil: «Zato, da «Edinost» pripravi nekrolog.» — In vendar je ta dovtip krivičen, se oglasi zopet drugi. Spominjam se iz leta 1923, ko je Etna bruhala svoj peklenški ogenj in ko se je ves svet tresel za usodo mesteca Linguaglossa. Tedaj sem kontroliral, da je bila «Edinost» prvi list v Italiji,

ki se je spomnila, da pada obirno zgodovino vseh prejšnjih izbruhov Etna ter s tem pokaže, da niso bili tako uničujoči, kakor smo se bali. Vem, da mi je bil ta zgodovinski pregled v veliko tolažbo in olajšavo. Takoj drugi dan je sledil zgledu «Edinosti» «Piccolo» in tudi drugi italijanski listi.

Zopet nov glas: «Pustimo hvalo, saj so jo bolj poklicani že dovolj obirno izražali. Raje «pošifajmo» še malo. Poslušajte: Ko sem prišel iz vojne domov, so mi povedali sledeči dogodek, ki ga je «Edinost» doživela tekem vojne. — Dotičnim, ki so mi to povedali, prepustim odgovornost za resnico. — «Edinost» je nekega dne prinesla članek, ki je bil — kakor se pravi med žurnalisti — «fulminanten». Članek je šel v svet in je povsod ugajal, tako da ga je čez nekoliko dni tedanja «Agrar Zeitungs» prevedla in ponatisnila. «Agrarica» je šla zopet v svet in je čez nekaj dni prišla uredniku «Edinosti» v roke. Ta je čital članek, pograbil za pero in napisal zopet «fulminanten» članek, v katerem je polemiziral s člankom v «Agrar Zeitungs» — kakor rečeno, jaz sem bil tedaj na vojni. — Pa je šel s pomočjo «Edinosti» tudi kdo drugi na led. Leta 1909, ali 1910, so privedli Balkanci velik ples. Namen je bil opremiti gornjo dvorano Narodnega doma kot nebesa, spodnjo pa kot peklo. Pred plesom je prinesla «Edinost» med drugimi sledečo reklamo: Včeraj je skočil pri Opčinah va-gon s tira. V njem so našli samo velik zaboj, na katerem so bile napisane tajnstvene

besede: «Nebesa, peklo». Gre baje za komunistično zaroto. Drugi dan je prinesel to stvar na dolgo in široko opisano neki tržaški list pod naslovom «Atentat na Opčinah». Čez par dni pa je po tem listu isto stvar objavil neki danes inozemski list. Hahahah!

— Zopet nov glas: «Preveč smo zabredli za uredniške kulise. Ostanimo pri tem, kar smo čitali v naši slavljenki. Ali se spominjate «lekarne v trafiki»? (Edinost 1910 ali 1911). Neki lekarnar je dajal svojo «farmacijo in traffico» in to se je na gornji način prevedlo in nato prezrlo. —

— Se spominjate tistega mesarja v Dolini, ki je ponujal «oslovsko» meso (namesto volovsko)? (Edinost 1923). Kolikokrat smo srečali narodnega (nerodnega) kolezarja, ki se je enkrat spremenil v koledar in ki je včasih požrl (podrl) deklico ali starko brez izbire? In koliko solz je potočila tista uboga deklamatorica, ko je čitala, da je s svojo deklamacijo gonila (ganila) občinstvo? Še pred par dnevi smo čitali o sijajni sportni manipulaciji (manifestaciji).

Da, da mnogo veselega je doživela «Edinost».

Dvigne se resen glas: Res je, toda videla je tudi žalostne dni, imela je tudi dobe ponosa, zopet dobe junaštva, da, heroizma. Le pomislite: Leta 1919, na primer...

Ps! Tam ob gornji mizi je nekdo potrkal z nožem na kozarec od šampanja! — Bistrica, 3. jan. 1926.

ZAHVALA
Na množestvilne izraze iskrenega sočutja povodom nenadomestljive izgube nepozabne, ljubljene soproge
Josipine Manfreda
izrekava tem potom vsem naiskrenejšo zahvalo. Zahvaljujeva se vsem onim, ki so v tako velikem številu spremili ljubljeno pokojnico k večnemu počitku. Posebno zahvalo izrekava domačemu društvenemu pevskemu zboru za ganljive žalostinke.
VOLČE, 22. januarja 1926.
Anton, soprog. Edi, sin.

Odlikovana krojačnica
z zlato zaslužnim križcem ter z zlato svetinjo na svetovni razstavi v Rimu
se priporoča cenj. občinstvu
Delo solidno in točno. Cene zmerne.
Lastnik
Martin Poznajšek
Trst, Via Carducci 36
171

„LA FONDARIA“
je najcenejša in edina domača zavarovalnica. Zavaruje proti požaru, latvalni, nezgodam, za penzijski fond in na življenje v različnih kombinacijah. Priporočljivo je življensko zavarovanje za doživetje za dobo 20 do 25 let. Pri tem zavarovanju dobijo dediči, v slučaju smrti zavarovanca poleg ko je bil plačan tudi en sam obrok, **takoj** izplačano celo zavarovalno svoto. V slučaju doživetja se pa zavarovalna svota izplača zavarovancu samemu.
za 10000- zavarov. svoto znaša premija lit. 1- dnevno.
Vsaki oče, ki količkej ljubi svojo družino, svoje otroke, bi moral biti njim v korist po možnosti zavarovan!
Vsa pojasnila daje
Drago Starec,
Glavni zastop
TRST-BARKOVLJE.
167

Maškeradne obleke
posojuje 159
L. VALCINI
Via Ireneo della Croce 10 (blizu glavnega Rosselli)
Ob priliki plesni prireditev odprto celo noč.

Predno nakupite kuhinjske potrebščine, obiščite dobroznano tvrdko
IVAN KERŽE
v Trstu — Piazza San Giovanni šte. 1
ki ima vedno v zalogi kuhinjske potrebščine vseh vrst aluminija, emajla, porcelana, steklenine itd., pripravne tudi za prilžnostna darila. — Prepričajte se o nizkih cenah in točni postrežbi! 170

Pogrebno društvo v Barkovljah
vabi na
redni občni zbor
ki se bo vršil
v nedeljo dne 7. februarja ob 13-30 v gojenjnih prostorih «Obrtniškega društva» v Barkovljah.
DNEVNI RED
1.) Nagovor predsednika.
2.) Poročilo tajnika.
3.) Poročilo blagajnika.
4.) Volitev predsednika.
5.) Slučajnosti.
NB. Po § 34 društvenih pravil se vrši občni zbor pol ure pozneje ob vsaki udeležbi članov. (169)

TRGOVSKO OBRITNA ZADRUGA v TRSTU
registrovana zadruga z neomejenim jamstvom
VIA PIERLUIGI DA PALESTRINA 4, pritličje
Obrestuje hranilne vloge, počenši s 1. januarjem 1926 po
5%
Večje vloge, vezane na odpoved, po dogovoru.
Davek na obresti plačuje zavod sam.
Trgovcem in obrtnikom otvarja tekoče čekovne račune.
Sprejema tudi vloge na tekoči račun v Dinarjih ter jih obrestuje najugodnejše.
Daje posojila na menično poroštvo, zastavo vrednostnih papirjev, ali dragocenosti in vknjižbe. Eskomptira trgovske efekte.
Uradne ure od 9-1 in od 3 1/2-5 1/2 pop. Poštno-hran. račun št 11327. Telefon 16-04.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA
Glavnica in rezerva Dinarjev 60.000.000-
Telefon: 5-16, 22-98
PODRUŽNICA V TRSTU
CENTRALA V LJUBLJANI
Glavnica in rezerva Dinarjev 60.000.000-
Telefon: 5-16, 22-98
Obrestuje vloge na vložnih knjižicah po 4%, na tekočih računih po 4 1/2% vezane vloge po dogovoru. - Prejema DINARJE na tekoči račun in jih obrestuje po dogovoru. — Izvršuje vse v bančno stroko spadajoče posle.
Najprikladnejša zveza z Jugoslavijo
Podružnice: GORICA, Brežice, Celje, Ceranovelj, Kranj, Logatec, Maribor
Blagajna je odprta od 9%, -12%, in od 14%, -16 41
Podružnice: Metković, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split

Tiskarna Edinost v Trstu
registrovana zadruga z omejenim jamstvom
vabi na
redni občni zbor
ki se bo vršil v drugem sklicanju
dne 9. februarja ob 8. uri zvečer v prostorih tiskarne „Edinost“ v Trstu
s sledečim dnevnim redom:
1) Prečitane revizijskega poročila.
2) Predložene letnih računov.
3) Predlogi o razdelitvi čistega dobička in sklepanja o tem.
4) Volitev načelnikstva.
5) Volitev nadzorništva.
6) Slučajnosti.
Opomba. Ker ni bil sklepčen občni zbor, sklican za 20. januarja t. l., bo ta občni zbor sklepčen ob vsakem številu.
Načelnikstvo tiskarne „Edinost“
Zaloga neprekosljivih ŠIVALNIH STROJEV
I. R. I. Mundlos
CERVELLINI
Trst — Via Muratti 4 — Trst
Tip „Central“ s tuljavo, pedalom, podstavkom L. 620. — z jamstvom. 160

Dr. Rudolf Zaletel
zdravnik za notranje, kirurške in ženske bolezni
ordinira od 9—12 in od 14—16 ure
v Kozleku šte. 159
II. Bistrica

Pohištvo
G. PIRIONI
Trst — Via della Tesa 16
Telefon 37-31 172
Masivne sobe od 1500 L naprej, moderne kuhinje od L 800.— naprej.

Urad Rag. Giuseppe Bellizzi
TRST, VIA TIZIANO VECELLIO 3 ev. 9/I.
Dovolitev in odpoved državljanstva. Obnova, dovolitev, prenos vsakega dovoljenja. Vojaške zadeve; vojaške in civilne pokojnine. Konzulencia in prizivi v davčnih zadevah. Pravna pomoč v vojnoodškodninskih zadevah. Operacije za hipotekna posojila, vpisi in izbrisi. Administrativne vloge na kompetentna ministrstva v Rimu. Konzularne zadeve z inozemstvom. Ustanovitve družb; delitev med drugimi; sestava letnih računov, knjigovodstva, revizije, izvedbe, likvidacije, inventarji, fallmenti, konkordati. 168
GOVORI SE SLOVENSKO.

Inserirajte v „Edinosti“